SECTIO VI.
DE
SALIBVS SICCIS ACIDIS, AVSTERIS, ALKALICIS FIXIS, MEDIIS SIVE NEVTRIS ET MIXTIS.

CAPVT I.
DE
SALIBVS SICCIS ACIDIS ET AVSTERIS.

§. I.

SALIA ACIDA & ACIDVLA ſicca ac pura, quæ ſolum regnum vegetabile ſuppeditat, quæque vulgo *eſſentialia* vocantur, a chymicis & pharmacopœis non producuntur, ſed tantum ex tartaro rubro & albo, ſub leni, eaque protracta fermentatione e vinis, præſertim acidulo-dulcibus, paullatim præcipitato, vel ex ipſis etiam plantis recentibus, quarum ſuccus acidulo ejusmodi principio mucido-terreo-ſalino largiter imprægnatus eſt, educuntur, a partibus intermixtis terreo-mucidis ſeparantur, & poſtea ad debitam conſiſtentiam ac formam cryſtallinam rediguntur.

§. II.

PVRA ſalia eſſentialia acida ex *terra* atque *principio ſalino acido*, in terra & cum terra

quasi coagulato, constant, & quoad indolem, postquam ab impuritatibus mucidis aliisque penitus liberata fuerunt, parum distincta inveniuntur.

§. III.

LAVDATA salium hujusmodi præparatio operatione varia, nimirum *solutione*, *extractione*, *filtratione* aut *percolatione*, *evaporatione* & *crystallisatione* absolvitur. Si memoratum enim sal essentiale e tartaro vini separandum est, tartarus grossiuscule pulverisatus cum aqua simplici aliquandiu coquitur, crusta salina, quæ sic dictum *cremorem* constituit, aufertur, & lixivium superstes, filtratione per chartam bibulam aut colatu per linteum seu manicam Hippocratis trajectum, tamdiu, substrato leni igne, evaporatur, donec denuo cuticula salina tenerior in superficie adpareat, posteaque in loco frigidiusculo ad crystallisandum reponitur. Eadem propemodum observantur, quoties salia essentialia ex ipsis plantis educuntur, præterquam, quod in principio, loco coctionis, plantæ recentis contusione & succi aciduli expressione opus sit; quemadmodum hæc fusius ex sequentibus patebunt.

§. IV.

QVVM sicca hæc salia essentialia, præsertim e tartaro extracta, certo respectu sint aceta sicca ac concentrata, quoad vires quo-

que & virtutes medicas valde cum aceto conveniunt, & æque, ac illud, & reliqui vegetabilis prosapiæ liquores aciduli temperatiores, æstum corporis præternaturalem & orgasticam humorum commotionem minuunt, partium urinosarum proventum uberiorem impediunt, dissolutionem sanguinis putredinosam avertunt ac cohibent, & partes solidas lenioribus, quos imprimunt, stimulis ad vegetiores contractiones impellunt, adeoque etiam diuresin, & leniorem quoque interdum catharsin movent.

§. V.

SVPPOSITIS hisce manifestum est, salia hæc, vel in pulvere data, vel potiunculis aqueis addita, opem ferre ac ferre posse in febribus continuis ardentibus, inflammatoriis, malignis, biliosis, tertianis intermittentibus, inflammationibus partium solitariis, erysipelate, phlogosibus, siti nimia, adpetitu, ob cruditates biliosas in ventriculo collectas, imminuto aut penitus prostrato, cholera, hæmorrhagiis exorbitantibus, dysuria, calculo, phrenitide, mania, plethora commota, nimio œstro venereo ac morbis similibus; quemadmodum id ex caussarum morbificarum indole, & acidulorum hujusmodi operandi modo, si debita instituatur utriusque collatio, facile patet.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0388-0 DFG

§. VI.

A SALIBVS acidis essentialibus puris ac temperatis vegetabilis prosapiæ, quoad partes constitutivas, valde distincta sunt SALIA AVSTERA MINERALIA *vitriolica & aluminosa*: Hæc quippe ex gravi acido vitriolico & terra rudiori minerali, illa autem ex acido eodem & partibus martialibus aut venereis aut saturninis metallicis composita inveniuntur. Differunt quoque ab iis quoad operandi modum, & vires medicas. Primariam enim actionem suam in corpore forti ad- & constrictione solidorum, ac leni fluidorum coagulatione absolvunt; unde etiam fit, ut eorum pleraque externum duntaxat usum in laxitate uvulæ & gingivarum, angina spuria, laxitate ligamentorum, ophthalmia seroso-sanguinea, prolapsu uteri & intestini recti, vulnerumque hæmorrhagiis inveniant.

SALINA ACIDVLA PVRA ET AVSTERA VSITATIORA.

Crystalli tartari.	*Vitriolum martis factitium.*
Cremor tartari.	*Gilla Theophrasti.*
Sal acetosellæ.	*Sacharum saturni.*
Pulvis epaticus ruber Dresdensis.	*Lapis divinus.*
Tartarus emeticus.	- *medicamentosus.*

CREMOR ET CRYSTALLI TARTARI.

REC. Tartari albi, a sordibus iterata ablutione, quantum fieri potest, liberati, & gros-

ſiuſcule, contuſi quantum placet, eundemque in vaſe figulino vitreato cum ſufficienti aquæ ſimplicis quantitate tamdiu coque, donec tartarus ſolutus ſit, & cremor albicans in ſuperficie in cruſtam ſalinam, cochleari poſtea auferendam, concreverit: Quo facto, lixivium ſalinum reſiduum, per manicam Hippocratis in aliud vas terreum aut ligneum transfuſum, in loco frigidiuſculo colloca, ut tartari cryſtalli pariter concreſcant, quæ deinde, decantata aqua impuriori, iterum aqua frigida recenti abluendæ ſunt, ut, fecibus ſic penitus ſeparatis, nitidiores evadant.

CREMOR & cryſtalli tartari, neque natura neque viribus, ſed ſola duntaxat partium teneritudine, quæ in cremore major eſt, ab invicem differunt; poteſt quoque, ſi lixivium ſalinum, quod ablato cremore remanet, denuo poſt percolationem ad tempus coquatur, pars aliqua in cremorem mutari, quanquam concedendum ſit, cremorem, ſub prima ſtatim coctione enatum, poſteriori paullo teneriorem eſſe. Optimum cæteroquin conſtituunt ſal eſſentiale acidulum, & cunctas virtutes medicas, quæ in tractatione generaliori §. IV. & V. adductæ fuerunt, exerunt, & ideo perſæpe pulveribus ac potiunculis temperantibus, nec non infuſis abſtergentibus & laxantibus adduntur, immo haud raro per ſe, ſive ſoli, laxandi ſcopo, ſub pulveris forma, a ſcrupulo dimidio ad drachmam ſemiſſem, exhibentur, quoniam, intuitu hujus virtutis, ob ſpecificam ſuam indolem, reliqua ſalia acida vegetabilis proſapiæ antecellunt; quemadmodum plura de hiſce in *Fundamentis* meis

Materiæ

Materiæ medicæ Edit. 2dæ Tom. I. Sect. V. Cap. VI. p. 267. videnda ſunt.

SAL ESSENTIALE ACETOSELLÆ.

REC. Acetoſellæ recentis quantum placet, eamque in mortario marmoreo conquaſſando ad pultiformem conſiſtentiam redige, ſuccum deinde torcularis ope exprime, expreſſum per noctem quieſcere permitte, ut feces craſſiores terreo-mucilagineæ ad fundum ſecedant; quo facto, eum, patinæ ferreæ infuſum, cum albumine ovi agitando clarifica, deinde igni leniori admove, &, impuritatibus ſurſum cum ſpuma protruſis, filtra, filtratum in vaſe vitreo, arenæ calidæ imponendo, ad mellis liquidioris conſiſtentiam leni evaporatione redige, atque in loco frigidiuſculo colloca, ut partes ſalinæ in cryſtallos congregentur; quibus, ſi prima vice perfectum nitorem nondum adeptæ fuerint, major puritas & albedo, iterata ſolutione in aqua, filtratione, & coagulatione conciliari poterit.

CONVENIT, quoad naturam, vires & uſum medicum, cum cremore & cryſtallis tartari, præterquam, quod promtius in aqua diſſolvatur, & majori virtute temperante, minori autem abſtergente inſtructum ſit. Vulgo ſpecificum creditur in phrenitide & mania, at cremori tartari, pro mea ſententia, in hoc paſſu non adeo multum meretur præ-

ferri. Simili modo ſalia eſſentialia acidula etiam ex *acetoſa* & reliquis plantis acidis parantur.

PVLVIS EPATICVS RVBER DRESDENSIS.

REC. Cryſtallorum tartari uncias ſex, ſalis acetoſellæ drachmas duas. Pulveriſata imbuantur ſufficienti quantitate tincturæ ſantali rubri, ſpiritu vini, ſpiritus vitrioli miſcela acidulo reddito, extractæ, ac denuo exſiccentur. In *Diſpenſatorio Brandenburgico*, omiſſa ſalis acetoſellæ additione, ex ſolo cremore aut cryſtallis tartari deſcripta methodo præparatur; quod tamen, me judice, perinde eſt.

IN *Pharmacopœa Auguſtana renovata* hic pulvis vocatur *Magiſterium hepaticum rubrum*, &, ſicuti ex ipſa ſtatim deſcriptione patet, nihil aliud eſt, niſi cremor tartari vel ſolus, vel ſale acetoſellæ remixtus, colore rubro tinctus & vitrioli acido, quod commode exulare poſſet, leviter impregnatus. Pollet virtute temperante, ſtomachali, digeſtiva, diuretica, & ſic porro. Doſis a granis 5. ad ſcrupulum integrum, immo drachmam dimidiam adſcendit.

TARTARVS EMETICVS.

REC. Croci metallorum & cremoris aut cryſtallorum tartari ana unciam unam. Subtiliſſime pulveriſata & mixta cum aquæ fontanæ libra dimidia per biduum leni calore digerantur, deinde in olla vitreata aliquandiu coquantur, donec in ſuperficie liquoris

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0392-4 DFG

tenerior cuticula ſalina adpareat: Qua viſa, liquor adhuc calidus filtretur & poſtea in loco frigidiuſculo ad cryſtalliſandum collocetur, vel, quod præſtat, leni evaporatione ad ſiccitatem, ſub frequenti tamen cum baculo agitatione, redigatur, ut nihil, niſi maſſa ſulphureo-regulino-ſalina remaneat, quæ poſtea in pulverem ſubtilem teritur & in vaſe clauſo adſervatur. Methodus poſterior, quæ perfecta ſcilicet liquoris filtrati evaporatione nititur, priori, cryſtalliſatione poſt aliquam liquoris evaporationem abſolvendæ, longe præferri meretur. Ea quippe adhibita, tartarum emeticum nanciſcimur, nonnihil quidem flavum, per totam tamen molem ſuam partibus ſulphureo-regulinis æqualiter imprægnatum; quod, advocata priori præparandi methodo, haudquaquam ſperare licet, dum aliis cryſtallis major, aliis minor ſubſtantiæ ſulphureo-regulinæ emeticæ portio ad- & inhæreſcit, & aliæ proinde fortiorem, aliæ remiſſiorem, aliæ fere nullam, eadem etiam doſi datæ, virtutem vomitoriam edunt.

TARTARVS emeticus, rite præparatus, inter vomitoria ſtricte talia & ſelecta primum fere locum obtinet, & in noſtris regionibus plerumque adultis a grano dimidio ad granum unum & ſemiſſem, vel robuſtioribus etiam a granis duobus ad grana tria, quatuor, infantibus autem ab octava grani parte ad granum dimidium, immo ſubinde, ſi paullo dudum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0393-0 DFG

grandiores ſint, ad granum unum, nunc per ſe, in certa aquæ ſimplicis aut cujusdam deſtillatæ quantitate ſolutus, nunc vero, præſertim ſi apud infantes unius grani diviſio in doſes minores neceſſaria reperitur, cum aliquot ſachari granis in pulverem redactus, exhibetur.

VITRIOLVM MARTIS FACTITIVM.

REC. Limaturæ martis puræ ac nondum rubiginoſæ unciam unam, eidemque olei vitrioli, cum partibus duabus aquæ pluvialis aut fontanæ mixti, quantitatem ſufficientem adfunde, leni digeſtione limaturam ſolve, & liquorem viridiuſculum, calide filtratum, & ad cuticulam evaporatum, in loco frigidiuſculo colloca, ut cryſtalli vitriolicæ debite concreſcant.

INTER medicamenta interna, ſi *pulverem abſorbentem* WEDELII, quem modica quantitate ingreditur, exceperis, nullum locum invenit, ſed ad externa duntaxat remedia ſtyptica, in vulnerum hæmorrhagiis exorbitantibus, nec minus in ambuſtis & inflammationibus nonnullis adplicanda, refertur.

SAL VITRIOLI VOMITIVVM SIVE GILLA THEOPHRASTI.

REC. Colcothar ſive caput mortuum, poſt ſpiritus vitrioli, præſertim venerei, deſtillationem in retorta relictum, vel, hoc deficiente, vitriolum cœruleum Hungaricum, idemque in crucibulo majori igne fortiſſimo

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0394-6 DFG

calcina, donec in pulverem atro-rubentem redactum ſit. Huic ſufficientem aquæ calidæ quantitatem adfunde, & ſal coctionis & digeſtionis ope extrahe; quo facto, lixivium adhuc calidum filtra, & tamdiu igne leni evapora, donec cuticula adpareat, & ſal cryſtallinum concreſcere incipiat. Si prima vice nondum e capite mortuo vitrioli omne ſal extractum fuerit, aqua recens denuo adfundi, & extractio toties reiterari debet, usque dum nihil ſalini amplius prodeat, ac ſola terra inſipida, quam *terram vitrioli dulcem* vocant, relinquatur. Specificum apoplexiæ & epilepſiæ remedium creditur, & olim in uſu fuit frequenti, noſtra vero ætate, introductis tutioribus atque ſelectioribus emeticis, rarius adhibetur, præſertim, cum leni duntaxat conſtrictione operationem ſuam abſolvat, nec iis, quorum ventriculus acido abundat, conducat. Exhibetur in vino, jure carnis, aut aqua quadam deſtillata, a granis 6. 8. 10., ad integrum ſcrupulum, vel drachmam dimidiam. *Terra vitrioli dulcis*, poſt plenariam capitis mortui edulcorationem relicta, adſtringente, exſiccante atque abſorbente virtute gaudet, & ideo emplaſtris & unguentis ſubinde miſcetur.

SACHARVM SATVRNI.

RECIPE Minii aut lithargyrii contuſi quantum placet, adfunde illi in vaſe vitreo

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0395-2 DFG

acetum deſtillatum acerrimum ad quatuor vel quinque digitorum eminentiam, & mixta in loco calido, ſæpius materiam ſpatula aut bacillo ligneo, ne concreſcat, agitando, tamdiu digere, donec acetum colorem flaveſcentem & ſaporem dulcem ſortiatur. Decantata prima hac ſolutione, reſiduo recens acetum deſtillatum ſuperfunde, digere, decanta, & ſingula hæc tamdiu repete, usque dum ſapor aceti dulceſcere deſinat. Quo facto ſolutiones conjunctas, in vaſe figulino vitreato, leni igne evapora ad cuticulæ apparentiam & in loco ad cryſtalliſandum colloca, poſteaque natas cryſtallos exſicca.

Loco minii ac lithargyrii integrum pariter plumbum ad hujus ſachari præparationem recipi & totus etiam labor citius abſolvi poteſt, quando minium aut plumbum, in granula prius aut lamellas redactum, cum aceto in vaſe figulino vitreato coquitur. Notari cæteroquin debet, ſacharum ſaturni, ex minio aut plumbo integro paratum, puritate idem ſacharum, e lithargyrio confectum, antecellere, nec ullis particulis cupreis, lithargyrio utplurimum immixtis, inquinatum eſſe.

MILITAT hoc concretum inter externa refrigerantia, ſiccantia, mundificantia & potentiora adſtringentia, in ulceribus ichoroſis, gangræna &c. interdum uſurpanda, nec raro etiam collyria, contra ophthal-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0396-8 DFG

miam adplicanda, ingreditur. Quod usum vero ejus internum attinet, quem Medicorum aliqui in hæmorhagiis, fluore albo, diabete, gonorrhœa virulenta, sudoribus hecticorum colliquativis, epilepsia & febribus ardentibus atque malignis *a*) suadent, cum eo cautius omnino mercandum, vel, quod mihi tutissimum videtur, penitus ab eo abstinendum erit, quoniam verum venenum stypticum est, quod vehementi ac refractaria fibrarum constrictione facillime, quanquam dolose, spasmis & obstructionibus rebellibus, nec non adfectibus paralyticis &c. occasionem præbet.

LAPIS DIVINVS.

REC. Vitrioli Cyprii, nitri purissimi, aluminis crudi ana uncias tres. Mixta & subtiliter pulverisata, liquefiant in vase vitreo, calore arenæ, liquefactis addatur camphoræ tritæ drachma una, & massa refrigerata servetur.

ADMISCETVR haud raro collyriis, quæ contra ophthalmiam & varios alios oculorum adfectus lineo penicillo illinuntur, vel etiam cum linteolis adplicantur.

LAPIS MEDICAMENTOSVS.

REC. Vitrioli albi uncias quatuor, salis ammoniaci unciam semissem, cerussæ, boli Armenæ ana unciam unam, aceti vini libram unam medicam. Coquantur in vase figulino ad siccitatem, & massa lapidiformis adservetur.

a) V. CAROL. FRID. HVNDERTMARCK. *Exercit. acad. de Sachari saturni usu interno salutari. Lipsiæ 1741.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0397-3 DFG

MEDICAMENTIS exſiccantibus, mundificantibus, adſtringentibus ac roborantibus externis accenſetur, & contra gangrænam, ſcabiem, fiſtulas & omnis generis ulcera adhibetur. Solvitur ordinario pars una in duodecim partibus aquæ pluvialis, & partes affectæ liquore filtrato lavantur, vel lintea, eodem imbuta, iis imponuntur, vel liquor etiam ope ſyringæ injicitur.

CAPVT II.

DE

SALIBVS FIXIS ALCALICIS.

§. I.

SALIA ALCALIA ſive ALKALIA FIXA vel *vegetabilis* vel *mineralis* proſapiæ ſunt. Hæc in ſale communi, ſale mirabili nativo Glauberiano, aqua marina, aquis quamplurimis ſalſis & amaris, paſſim e tellure ſcaturientibus, in thermis itemque, & plerisque aquis acidulis aliisque ſoteriis mineralibus, immo in terris quibusdam, hinc inde in Natolia, Ægypto, Perſia, India orientali &c. obviis, reperiuntur, ac ſolam naturam ſui genitricem agnoſcunt; illa autem, quæ etiam *lixivioſa* vocantur, ad artis chemicæ producta pertinent, & violenti demum ignis adminiculo ex *terra ſubtili*, *ſale acido* & *pauca materia inflammabili*, nunc ſaltim *teneriori* ac *ſimpliciori*, nunc ſimul paullulum *craſſiori oleoſa* componuntur. Proſtant tamen nonnulla, quæ ex alcali minerali ac

vegetabili mixta ſunt, adeoque partim naturæ, partim artifici chemico ſuam originem debent; ſicuti ſingula hæc in *Materiæ medicæ fundamentis Edit. novæ Tom. I. Sect. de Salibus alcalicis* uberius expoſui.

§. II.

SVBJECTA uſitatiora mineralis & vegetabilis proſapiæ, e quibus in officinis ſalia alkalia fixa frequentius, *calcinationis*, *detonationis*, *combuſtionis*, aut alterius operationis beneficio, ex principiis terreis, acidis & oleoſo - inflammabilibus producuntur, vel *elixiviationis* ope aliove modo ſaltem educuntur, ſunt *nitrum*, *tartarus vini*, *plantæ amaræ*, ut & *cineres lignorum*. Eminet tamen inter allegata nitrum, dum iſtud, ſi ſaltem in crucibulo fluenti carbones pulveriſati, tartarus vini pulveriſatus, aliaque corpora, inflammabili, oleoſo, unctuoſo, reſinoſo &c. principio prægnantia, addantur, brevi tempore ac facili negotio in alkali fixum acerrimum mutatur.

§. III.

NON adeo ſingulare diſcrimen ſalia alcalia fixa mineralia & mineralia, nec non vegetabilia & vegetabilia, perfecta tamen atque puriſſima, quoad indolem ac vires intercedit, ſed alterum alteri in praxi medica tuto ſubſtitui poteſt. Leviſſima enim differentia, quæ ſubinde circa poſteriora, eorumque pro-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0399-7 DFG

prietates & effectus obſervatur, vel ab ad- & inhærentibus materiis heterogeneis, carbonariæ, fuliginoſæ, oleoſæ &c. naturæ, vel ab imperfecta calcinatione, adeoque integris particulis ſalſis aliisque relictis derivanda eſt.

§. IV.

SALIA alkalia fixa vegetabilia, quæ præcipuum *præſentis tractationis objectum* conſtituunt, non tantum in aqua prompte ſolvuntur, ſed quamcunque etiam humiditatem, ex ipſo etiam aëre ambiente, avidiſſime imbibunt; hinc facillime, niſi in vaſis ſicciſſimis ac probe clauſis adſerventur, humida fiunt, & in liquorem aqueo-ſalinum, contactu pinguem, deliqueſcunt; *ignis vero ope difficilius longe ad fluorem* rediguntur, & ob fixitatem ſuam nullas ſub fluore particulas vere ſalinas amittunt.

§. V.

INTERNE adſumta non tantum in prima culina, ſed in ipſo etiam ſanguine ac lympha acidum præternaturaliter adcumulatum deſtruunt, & arctiori ſua unione in ſal neutrum transformant; unde etiam fit, ut in venenis cauſticis mineralibus, quorum principium activum grave acidum eſt, promptum atque certiſſimum auxilium, ſi tempeſtive, antequam venenum tunicas corrodat, exhibeantur, præſtent: Curandum tamen, ut pin-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0400-4 DFG

guia liquida & potulenta aquea tepida, quæ ſymbolum ſuum ad diluendum & obtundendum venenum conferunt, & ſpaſmos vehementes, forti roſione provocatos, minuunt, largius ſuperingerantur. In reliquis morbis, ab acido præternaturali oriundis, cautius porrigenda, & aliis medicamentis congruis refracta duntaxat doſi miſcenda ſunt.

§. VI.

PRÆTER virtutem antacidam complures adhuc alias hæc ſalia poſſident: Abſtergunt nimirum, præſertim ſi ſaponaceam, arctius combinata materia pingui aut temperata oleoſa, conſequantur indolem, ſuperfluas meatuum atque vaſorum mucoſitates, reſolvunt bilem viſcidam & inertem, ut & cruditates acido-viſcidas quascunque, aperiunt viſcera, per acido-pituitoſo-tartaream impuritatem obſtructa, ſtimulant organa ſe- & excretoria, augent calorem ſanguinis, & partes ejus oleoſo-phlogiſtas expandunt, adeoque in principio febris quartanæ, ictero chronico, cachexia, obſtructione hepatis, lienis, renum atque uteri, nephritide pituitoſa, tumoribus glandularum frigidis ac morbis ſimilibus uſum ſubinde inveniunt. Sedulo interim cavendum eſt, ne ea apud ſubjecta ſicca, cholerica, ſanguinea, plethorica, aut in morbis calidis ac putridis adhibeantur. Facile enim ſal urinoſum ex

tenerrimo ac naturali ſanguinis ſale ammoniacali, præſertim doſi majori oblata, reſuſcitant, adeoque æſtum præternaturalem intendunt, & putredinoſam humorum diſſolutionem magis magisque promovent, quin abſentem ſubinde iis inducunt.

§. VII.

QVANDO ſalia fixa alcalia cum oleis æthereis aut unguinoſis recentibus & pinguedinibus dulcibus combinantur, inde *Sapones medici* magnæ ac variæ virtutis reſultant: Majorem quoque vim calefaciendi & humores purificandi ſortiuntur, quando iis ſubſtantiæ ſulphureæ atque bituminoſæ minerales, vel reſinoſæ aut oleoſæ æthereæ vegetabiles arcte uniuntur; quemadmodum hæc poſteriora tinctura antimonii tartariſata, & variæ eſſentiæ reſinoſæ ac bituminoſæ, addito ſale quodam alcalico fixo paratæ, ſatis commonſtrant.

SALIA ALKALIA FIXA VSITATIORA.

Sal tartari ordinarium.
- *extemporaneum.*

Cineres clavellati depurati.
Nitrum fixum.
Oleum tartari per deliquium.
Alkaheſt Glauberi.
Sal ſodæ.
- *alcali fixum acerrimum.*
- *fixum abſinthii.*

Sal fixum centaurii minoris.
- *fumariæ.*
- *trifolii fibrini.*
- *cardui benedicti.*
- *ſcordii.*

Salia fixa Tachenianа.
Sapo tartareus ſive Corrector Starckey.
- *medicatus vulgatior.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0402-5 DFG

SAL TARTARI ORDINARIVM.

HOC duplici modo paratur, nimirum 1., quando tartarus purus, ſplendens, atque albicans, ollæ aut tigillo capaci immiſſus, in furno figulino, vitriario, aut anemio tamdiu calcinatur, donec in ſal candidum, quod poſtea aqua ſolvitur, filtratur, ac denuo coagulatur, redactus ſit, & 2., quando caput mortuum, poſt ſpiritus tartari deſtillationem in retorta relictum, calcinationi ſubjicitur, & deinde æque, ac præcedens, tractatur. Nonnulli ſal alcalicum, e tartaro calcinato elixiviatum, in crucibulo poſt præviam coagulationem fundunt, & deinde ſecunda vice aqua ſolvunt, filtrant atque coagulant; verum, pro mea ſententia, laudata fuſione haud opus eſſe videtur, quoniam tartarus perfecte calcinatus ſal alcalicum perfectum ſuggerit.

SAL tartari pulveribus additum cito deliquescit, unde ſub forma ſicca nunquam interne adhibetur, ſed ordinario in aqua ſimplici aut quadam deſtillata ſolvitur, vel etiam decoctis atque infuſis parca quantitate additur. Doſis ordinaria a granis duobus ad grana 5. 6. 10. adſcendit. Quando ſal tartari ſiccum in concha vitrea aut marmorea, in cella ſubterranea collocanda, aëri humidiuſculo exponitur, intra breve tempus in liquorem ſalinum, contactu pinguem, qui ideo, quanquam minus recte, *Oleum tartari per deliquium* vocatur, diffluit. Hic liquor ſalino-aqueo-alcalicus, filtratione depuratus, quoad vires & uſum cum ipſo ſale tartari convenit. Indole quoque atque virtute parum vel nihil ab eodem differunt

Cineres clavellati, ſolutione in aqua, filtratione ac nova coagulatione a quisquiliis inhærentibus penitus liberati, hinc, deficiente ſale tartari, commode eidem hi ipſi ſubſtitui poſſunt.

SAL TARTARI EXTEMPORANEVM VT ET NITRVM FIXVM ET ALCAHEST GLAVBERI.

REC. Nitri puri & tartari ſplendentis ana quantum placet. Probe pulveriſata & mixta crucibulo candenti per vices ingerantur, ut cum exploſione accendantur; ſic confeſtim, expulſis ſub detonatione partibus acidis & inflammabilibus ſuperfluis, ac priſtina ideo nitri & tartari mixtione penitus deſtructa, ſal alcali fixum naſcitur, quod *ſal tartari extemporaneum*, vel etiam *fluxus albus* vocatur, quoniam ſcilicet corporum lapideorum ac mineralium metallicorum fuſionem facilitat atque promovet, quanquam paullo minus, quam ſic dictus *fluxus niger*, der ſchwarze Fluß, qui ſimili modo ex nitri parte una & tartari partibus tribus paratur, & proinde multa adhuc materia carbonaria remixtus eſt. *Nitrum fixum* ſequenti modo præparatur: Rec. nitri puri groſſiuſcule pulveriſati quantum placet, ingere illud crucibulo, inter carbones candentes collocato, & perfecte fluenti ſucceſſive pulverem carbonum immitte, usque dum penitus fixatum ſit. Signa autem, quæ, pulveris carbonum quan-

titatem ſufficientem injectam eſſe, indicant, ſunt: 1) quando materia paullulum adhuc fluens viridescentem induit colorem, & maxima ex parte in fundo ſubſidet, ex parte etiam crucibuli lateribus adhæreſcit, 2) quando coagulari incipit, & ſub ebullitione, inſtar aquæ ſaponaceæ agitatæ, bullulas viſcidas ad ſuperficiem protrudit, & 3) quando pulvis carbonum, ultimo parca admodum manu inſpergendus, ulterius priſtina promptitudine deflagrare recuſat, & nonnullas duntaxat ſcintillulas ſpargit. Alii ordine inverſo, primo carbones pulveriſatos in crucibulum immittunt, & candefactis per vices pulverem nitri addunt, donec ſaturationis ſigna adpareant: Immo ſunt, quorum methodus reliquis certo reſpectu præferenda eſt, qui partes tres, vel, quod præſtare credidit NEVMANNVS, a) partes ſex aut ſeptem nitri pulveriſati uni pulveris carbonum parti miſceant, & mixturam ſucceſſive in crucibulum candefactum ingerant. Si nitrum fixum alcalicum, ſive hoc, ſive alio modo paratum fuerit, conchæ marmoreæ aut vitreæ injectum, in cella humida ſubterranea collocatur, paullatim ab intrante aëris humiditate ſolvitur, & in liquorem ſalino-aqueum, qui a GLAVBERO *Alkaheſt* ſeu *ſolvens potentiſſimum* vocatur, diffluit.

a) Vid. EIVSD. *Lect. de Nitro p. 98.*

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM.

I. QVANDO mixtura nitri & carbonum detonationi ſubjicitur, partes nitri acidæ, ſub deflagratione impetuoſa a partibus fixis alcalicis violenter avulſæ, cum phlogiſta carbonum ſubſtantia in auras abeunt, ac ſolum elementum fixum alcalicum, nonnullis tamen moleculis terreis calcariæ naturæ adhuc remixtum, remanet. Probabile cæteroquin videtur, ſub detonatione ex partibus quibusdam terreis tenerioribus cum pauco acido & inflammabili ſubſtantia arcte coaleſcentibus, noviter quoque ſalis alcalici pauxillum generari, & quantitatem ſalis alcalici, nitri mixtioni antea dudum inhærentis, hac ratione augeri.

II. Nitrum fixum & ſal tartari extemporaneum plerumque, ſi illis oleum vitrioli inſtillatur, fumum acidum, flavum, aut rubeſcentem nitroſum eructant, præſertim, quando tempore detonationis mixtura nitri & tartari, vel nitri & carbonum una vice nimia quantitate, vel etiam portio alia poſt aliam nimis cito crucibulo candenti injecta fuit, ut ideo ſingulæ nitri moleculæ deſtrui & in ſal alkalicum converti nequiverint. Nam fumus memoratus ſub olei vitrioli inſtillatione non adſurgit, ſi omnia rite peracta fuerint, & perfecta proinde alcaliſatio contigerit.

III. Nitrum fixum, ſal tartari extemporaneum & alkaheſt GLAVBERI, licet reſpectu originis a ſale tartari ordinario aliquantulum diſtincta ſint, valde tamen cum eodem, & inde per deliquium ſpontaneum parato oleo ſeu liquore aqueo-ſalino quoad vires medicas & uſum conveniunt, præterquam, quod paullo acriora inveniantur, & ideo etiam ſulphureis, bituminoſis ac reſinoſis corporibus, inflammabili ſpiritu in tincturas & eſſentias diſſolvendis, frequentius addantur.

SAL

SAL SODÆ.

RECIPITVR Sodæ genuinæ quantum placet, eidemque, in ſubtilem prius pulverem tritæ, aqua ſimplex ea quantitate adfunditur, ut tres circiter partes vaſis repleat, deinde in capaci olla non vitreata, vel etiam, ſi major Sodæ quantitas elixivianda eſt, in aheno ferreo, per ſemihorium coquitur, &, elapſo hoc tempore, ſolutio clara decantatur, rurſumque nova aquæ portio maſſæ reſiduæ ſuperfunditur, coquitur, clarumque lixivium decantatur, & labor hic toties iteratur, donec maſſa ſuperſtes ſalino ſapore penitus ſpoliata ſit. Lixivium primum ſatis fortem odorem ſulphureum ſpirat, & ſapore acri alcalico flavoque colore gaudet; lixivia ſequentia autem pallidiora ſunt, & odorem ſaporemque remiſſiorem obtinent. Terra, poſt perfectam elixiviationem relicta, odore & ſapore caret, & ex nigricante gryſeo colore eſt. Peracta elixiviatione, liquores decantati commiſcentur, filtrantur ac leni ebullitione in vaſe aperto ad ſiccitatem rediguntur; ſic maſſa ſalina informis, albo aut flaveſcente colore prædita, & priſtino lixivii odore ſulphureo orbata, ſeu purum ſal ſodæ relinquitur. Si lixivium, in vaſe vitreo citra ebullitionem leni tantum calore tamdiu evaporatur, donec tenuis cruſta ſalina ſuperficiem liquoris obducat, & vitrum

deinde in loco frigidiusculo collocatur, crystalli albæ, nitidæ, teneræ, hastulasque triangulares, ex centro radiantes, figura sua referentes, concrescunt, & hinc inde tantum iis crystalli quædam irregulares, lamellarum forma, interjectæ cernuntur. Crystallisatio memorata etiam succedit, quando sal sodæ siccum & informe iterum in aqua solvitur, & solutio deinde eodem modo tractatur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, VIRES ET VSVM
MEDICVM.

I. SODA ex variis Kali seu Salicorniæ ac Salsolæ speciebus, aliisque plantis, sale salso marino prægnantibus, & copiose inprimis in Hispania, Syria, Ægypto, nec non regno Tripolitano, Astrachanensi &c. prope littora maris mediterranei, rubri & caspii crescentibus, combustionis ac calcinationis ope præparatur. Si vera seu genuina est, ex frustis admodum duris, pistillo interdum vix diffringendis, constat, quæ odore sulphureo, sapore acri alcalico, & colore nigro-gryseo aut albido-nigricante gaudent, ita quidem, ut maculis albidis farinosis, multisque foraminibus, ut & reliquiis caulium, in materiam carbonariam redactis, distincta sint. Optima *Alonensis Hispanica* judicatur.

II. Soda genuina ex *terra* & *sale alcalico fixo minerali*, quibus pauxillum tamen *salis alcalici vegetabilis*, nec non *salis salsi marini* adhuc integri, & *tenerioris substantiæ sulphureæ* admixtum reperitur, composita est. Alcali minerale, quod in sodae unciis quatuor unciam fere unam cum semisse pondere aequat, ex sale marino, sub

herbarum combuſtione deſtructo, educitur, parciſſimum autem alcali vegetabile violenta demum ignis actione ex terra teneriori, ſale acido & pauca materia inflammabili, nova interveniente ſyncriſi, generatur.

III. Sal ſodæ purum, ceu alcali fixum, totum vel maximam tamen partem minerale, remiſſiori ſapore acri, quam alcali vegetabile, gaudet, nec in aëre etiam humeſcit, nec deliquescit, ſed paullatim, ſive informem duntaxat maſſam coagulatam, ſive cryſtallos ſiſtat, in pulverem ſiccum farinoſum reſolvitur; hinc commode etiam inter pulveres antacidos, abſtergentes &c. recipi poteſt. *a*)

SAL ALCALI FIXVM ACERRIMVM SEV CAVTERIVM POTENTIALE ALCALINVM.

SECVNDVM adcuratam BOERHAAVII deſcriptionem *b*) hoc cauterium potentiale ita paratur: Sumitur calx de ſaxis exuſtis parata, recentiſſima, ſicciſſima, ſolida, nullo attacta humido, neque hactenus fiſſa; cujus una pars ollæ ferreæ puriſſimæ committitur. Huic ſuperponuntur cinerum clavellatorum puriſſimorum partes duæ, ita, ut calx hoc alcali undique probe tecta ſit. Hæc ita ſimul relinquuntur in hoc vaſe, quod linteo tantum tegitur, tamdiu, donec calx incipit fiſſa dehiſcere.

a) Plura de hiſce ac præcedentium ſingulis in *Diſſert. de Sale Sodæ*, anno 1754. ſub meo Præſidio habita, nec minus in *Fund. Mat. med. Edit. nov. T. I. Sect. VI. de Salinis alcalicis* legi poterunt.

b) In *Elementis Chemiæ T. II. Proc. 13.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0409-8 DFG

Tum aquæ puræ additur quadruplum, ſimulque ebulliant ſpatio horæ unius vel alterius. Dein lixivium limpidum ſupernatans tranſcolatur per linteum denſum, in manicam Hippocratis formatum, donec tranſeat liquidæ inſtar aquæ limpidum. Hoc lixivium in magno cochleari ferreo ſupra ignem inſpiſſatur, cavendo ne ebulliendo tranſcendat, donec penitus ſiccum ſit. Tum, adhibito igne tam forti, ut cochleare candeſcat, ſal inſpiſſatum funditur, fuſumque ex cochleari ſupra laminam æneam calefactam effunditur, & in ea, adhuc molle, in formam planam diducitur, poſteaque, in fruſta prius, uſui chirurgico apta, diſſectum, vaſi vitreo, calidiſſimo, ſicciſſimo, forti, ad calorem foci, ocyſſime inditur. Vitrum ſubere optimo ſicciſſimoque confeſtim obturatur, & orificium, pici liquefactæ immerſum, cautiſſime occluditur, ne ulla ſeſe inſinuare poſſit humiditas, quam alcali hoc per ſubera etiam & veſicas attrahere ſolet. Neceſſe quoque eſt, ut deinde, ſi aliquid ad uſum eximendum ſit, id ſemper in loco ſicco ac valde calido fiat, & vitrum cito rurſus priori modo obturetur.

INGENTI prorſus diſſolvendi ac corrodendi facultate hoc alcali pollet, & primum ideo locum inter cauteria potentialia jure meretur. Si parva enim pars ejus cuti imponitur intra foraminulum orbiculare, emplaſtro tenaci cuti prius applicato inciſum, & deinde ſupra ſimili emplaſtro tegitur, cu-

tim & adipem urit, liquefacit, & intra tempus breviſſimum conſumit. Obſervatum quoque fuit, ſicuti BOERHAAVIVS *l. c.* refert, hominem aliquando in ahenum undans flamma, lixivio ex hoc ſale recentius parato plenum, infortunato illapſum, conſumtis veſtibus & omnibus partibus mollibus corporis ſui, nil, niſi ſola oſſa dediſſe reliqua. Vnde idem quoque Auctor concludit, lixivium hoc, profunde gangrænoſis ac fere ſphacelatis partibus ad ſeparationem diſponendis, a prudenti Chirurgo caute adplicatum, incomparabile daturum eſſe remedium. Præter uſum mere medico-chirurgicum etiam chymicum hoc alcali obtinet, ac nonſolum ſaponum medicatorum præparationi inſervit, ſed reſinarum quoque ſolutionem valide adjuvat.

SAL FIXVM ABSINTHII.

REC. Herbæ abſinthii, in loco umbroſo leniter exſiccatæ, quantum placet, & illam ſuper area munda, camino ſubjecta, ita paullatim combure, ut tota in cineres albicantes redigatur. Cineres hoſce ſponte extinctos poſtea cum ſufficienti aquæ ſimplicis quantitate coque, lixivium filtra, & aquam recentem cineribus adfunde, idque toties repete, donec ſubſtantia ſalina penitus extracta fuerit, & aqua nullo amplius ſapore imbuatur. Quo facto, lixivia filtrata & mixta in vaſe lapideo aut terreo vitreato ad ſiccitatem usque incoque, & ſal coagulatum ad albedinem leniſſime calcina, calcinatum denuo in aqua pura diſſolve, & lixivium poſt filtrationem coagula, donec ſal perfecte ſiccum evadat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0411-5 DFG

NOTANDA,
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM.

I. HERBA recens paullulum duntaxat exsiccanda est, quoniam, teste experientia chymica, longe major salis fixi quantitas ex leniter siccatis, quam nimium aridis, vetustis, ac semicariosis herbis obtinetur. Ordinario herbæ absinthii combustæ libræ quatuor, si omnia scilicet rite peracta fuerint, salis fixi uncias duas & semissem largiuntur. *a*)

II. Quoniam hoc & reliqua hujus commatis salia fixa alcalia ex terra solubili, acido, intime sub combustione combinato, & modica substantiæ pinguis oleoso-inflammabilis portione componuntur, longe minor salis fixi quantitas ex herba absinthii & similibus impetratur, quando ante combustionem cum spiritu vini digeruntur, adeoque principio gummeo-resinoso plus minusve spoliantur. NEVMANNVS ex libris quatuor herbæ absinthii, iterata cum spiritu vini rectificatissimo digestione & extractione substantia oleoso-resinosa penitus orbatæ, saltem unciam unam, &, cum eam, post olei & resinæ extractionem, cum aqua aliquoties infunderet, & sic principium salino-gummosum maximam quoque partem extraheret, vix grana XIX. vel XX. salis fixi alcalici obtinuit.

III. Cineres inter comburendum rudicula sæpius movendi sunt, ut, herba sic penitus combusta, candidiores evadant.

IV. Salia hujus commatis in vitris ac vasis probe obturatis adservanda sunt, ne cito, more aliorum salium alcalicorum deliquescant, aut tamen humida fiant. Nonnulli quidem ad impediendam ac minuendam deli-

a) Conf. NEVMANN. *in Lect. de Salib. alcal. p. 25.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0412-1 DFG

quescendi promtitudinem, & majorem quoque illis albedinem & figuram aliquantulum crystallinam conciliandam, cineres cum pauxillo sulphuris communis aliquoties calcinant; attamen, cum hac ratione salia fixa alcalica maxima ex parte in salia media, tartaro vitriolato analoga, transformentur, methodum illam adprobare nequeo.

V. Simili modo salia fixa alcalia ex reliquis quoque plantis amaris & amaricantibus, principio oleoso-resinoso-gummeo prægnantibus, v. g. ex *herba sumariæ, scordii, cardui benedicti, trifolii fibrini, centaurii minoris* &c., parari possunt.

VI. Quanquam salia memorata ex plantis, forma externa valde diversis, præparentur, natura tamen ac viribus medicis non differunt, sed alterum alteri tuto in praxi substitui potest. Vulgo in febribus intermittentibus specifica creduntur remedia; at, nullam ego rationem video, cur ea, si alias pura sint atque perfecta, aliis salibus alcalicis fixis in hoc passu præferenda sint. Præstant enim, quicquid alia salia alcalia fixa præstare valent, h. e., acidum extinguunt, mucum resolvunt & abstergunt, atque urinam & sudorem pellunt. Dantur a granis tribus ad 5. 10., si scilicet perfecta sint alcalia; sin autem hoc vel illo artificio quodammodo in salia media mutata fuerint, dosis altius, nimirum ad grana 15. 20., adscendere potest.

SALIA FIXA TACHENIANA METHODO PARANDA.

REPLETVR ampla ac satis alta sartago ferrea recenti quadam, eaque pura ac modice siccata, herba amara aut balsamica, partibus acidis implicitis, & resinosis, aut oleoso-gummeo-resinosis largius instructa, v. g. herba ab-

ſinthii, cardui benedicti, trifolii fibrini &c., imponitur deſuper lamina ferrea, quæ herbam comprimat, & ſuperne etiam perfecte tegat, poſteaque ignis carbonum admovetur, ut vas candeſcat, & herba, aliquandiu fumans atque olens, lente & absque ulla conſpicua inflammatione in nigram maſſam convertatur. Quo facto, lamina ferrea removetur, & herba uſtulata ſeu materia carbonaria, quæ, aëre admiſſo, ignem quidem gliſcentem, nequaquam vero flammam, concipere debet, ulterius calcinatur, donec ignitio ceſſet, & herbæ, rudicula identidem movendæ, pars alia poſt aliam, provide ad ſuperficiem protracta, in cineres redacta ſit. Cineres hi adhuc per horam integram in igne relinquuntur, & virga ferrea crebro moventur, ut ubique probe candeſcant, & quævis eorum molecula perfecte calcinetur, deinde exemti in vaſe mundo cum ſufficienti aquæ pluvialis aut fontanæ quantitate coquuntur lixivium, ſale ſoluto imprægnatum, aliquoties filtratur, donec perfecte purum atque pellucidum fiat, & in vaſe poſtmodum ferreo aut vitreo paullatina exhalatione coagulatur, ut ſolum ſal alcalicum, acre, ſubfuſcum, remaneat, quod tandem, novæ in crucibulo calcinationis ac fuſionis beneficio, ad debitam albedinem redigitur, & deinde, in laminam prius æneam adhuc fluens effuſum atque refrigeratum, in vitro probe obturato adſervatur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0414-2 DFG

SALIA hæc non pura ſalia alcalia ſunt, ſed ſalis medii foſſilis aut marini, antea pridem plantæ inhærentis, particulis remixta; hinc remiſſiori etiam acredine urente pollent, tardiusque aëri expoſita deliqueſcunt, & minorem virtutem antacidam poſſident: Exiguus tamen hic defectus virtute incidente, attenuante, abſtergente ac diuretica compenſatur. Doſis a granis quinque ad grana ſedecim, immo interdum, præſertim in febribus intermittentibus ſtomachalibus, quibus ſpecifice opitulari creduntur, ad ſcrupulum integrum adſcendit.

SAPO TARTAREVS SIVE CORRECTOR STARCKEY.

FVNDITVR ſalis tartari puriſſimi libra dimidia in crucibulo, igne forti, per horam unam alteramve, ut fiat acerrimum, deinde adhuc fluens in mortarium ferreum probe calefactum effunditur, & piſtillo pariter calente confeſtim in ſubtilem teritur pulverem, qui ab igne adhuc fervens ac ſitientiſſimus, in mundum, ſiccum ac valde calidum vitrum *urinale*, in loco calido & ſicco, cœloque ſereno, immittitur. Pulveri huic, in fundo vitri collecto, absque mora, ne refrigeſcat, oleum terebinthinæ æthereum, puriſſimum, itidemque calefactum, inſtillatur, ita, ut gutta guttam trudat, & oleum in mediam pulveris ſalini partem cadat. Oleum inſtillatum, cum fumo copioſo ac ſibilo ſtrepente, in pulverem ſiticuloſum cito penetrat, & per totam ejus molem diffunditur. Inſtillatio olei tamdiu, ea tamen, qua fieri poterit,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0415-8 DFG

celeritate, continuatur, donec tantum in poros ſalis alcalici receptum ſit, ut oleum purum ſupernatet, & aëris introitum hac ratione impediat. Vitrum deinde, charta tectum, in cella ſubterranea collocatur; ſic intra breve tempus oleum ſupernatans, ſali alcalico arctius paullatim adunatum, diſparet: Quo viſo, rurſus aliquid ejusdem olei calidi maſſæ adfunditur, & cum ea ligneo baculo exacte miſcetur. Reponitur denuo vitrum in locum ſubterraneum, oleoque iterum priori modo ſali penitus ſociato ac diſparente, nova ejus portio additur, & dictorum ſingula toties repetuntur, donec fere triplum olei cum ſale coaluerit, & maſſa inde ſaponacea æquabilis ac mire penetrabilis genita ſit. Citius hæc olei & ſalis unio ſuccedit, quando maſſa baculo ligneo ſæpiuſcule movetur, &, cuncta etiam rite peracta eſſe, cognoſcitur, ſi ſapo hic, absque olei nota, promtam cum aqua miſcelam ſubit.

VALIDE hoc medicamentum mucum in corpore attenuat & abſtergit, viſcera obſtructa aperit, urinam fortiter movet, concrementa calculoſa adhuc mollia diſſolvit, ſanguinem lymphamque purificat, & in multis igitur morbis chronicis atque rebellibus, maxime autem in cachexia, leucophlegmatia, hydrope aſcite recentiori, nephritide pituitoſo-ſabuloſa & gonorrhœa virulenta, egregium auxilium adfert. Datur a granis 5. ad 10. 12. in vehiculo aquoſo. Additur etiam pilulis Starckeyanis, alibi deſcribendis, nec minus opio & catharticis nonnullis, ut nimiam

vim narcoticam prioris & drasticam posteriorum minuat; unde etiam vulgo *Corrector* dicitur.

SAPO MEDICATVS VVLGATIOR.

SOLVITVR sal alcali fixum acerrimum, in antecedentibus p. 387. descriptum, in aqua calida, & tanta quidem copia, ut lixivium ita paratum ovum recens sustineat. Lixivium hoc in duas partes dividitur, quarum altera, lixivium primarium seu magistrale (*die Meisterlauge*) dicta, seorsim adservatur, pars altera autem aqua calida recentia ita diluitur ac debilitatur, ut ovum non amplius innatet, sed fundum post impositionem protinus petat. Cum posteriori hoc *lixivio*, quod secundarium adpellatur, oleum olivarum purum ac recens æquali pondere adcurate misceetur, & liquidum utrumque, igne leni, sub perpetua cum baculo ligneo agitatione, coquitur, donec maxima aquæ pars evaporando consumta sit, & oleum cum sale optime coire inceperit. Tum lixivium primarium seu magistrale tripla quantitate, v. g. libris tribus lixivii secundarii totidemque libris olei olivarum, novem libræ lixivii magistralis adfunduntur, & mixtura pellucida, igne lenissimo, sub continua rursus agitatione, tamdiu coquitur, usque dum mucilaginosa evadat, ac frigefacta, gelatinæ instar, concrescat. Facta hac inspissatione, aliquot unciæ salis communis adduntur, & coctio iterum continuatur,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0417-0 DFG

donec, portiuncula ſaponaceæ hujus mixturæ diſco inſtillata, lixivium a ſapone coagulato promte ſecedat. Ignis, obſervato hoc perfectionis criterio, removetur, & ſapo, ſuper reſiduum lixivium natans, mediante cochleari in formas ligneas perforatas, quibus linteum, ut lixivium tranſtillare poſſit, immitti debet, effunditur, frigefactus eximitur, & in fruſta diſſectus, exſiccatur. Si ſapo hic in frigore duritie ſciſſili gaudet, in aqua, absque conſpicuo olei, nondum ſali perfecte uniti, ſigno, æquabiliter ſolvitur, in aëre vero nullum deliquium ſpontaneum patitur, nec ullum amplius ſaporem alcalino-acrem linguæ imprimit, omnia rite peracta eſſe, conſtat: Sin adhuc autem aliqua olei nota ſub ſolutione in aqua adpareat, aut ſapor alcalino-acris exiſtat, neceſſe eſt, ut in caſu priori pauxillum rurſus lixivii magiſtralis, in poſteriori parum olei addatur, & coctio iterum inſtituatur, donec ſapo dotes prædictas perfecte adquiſiverit.

HAUD leve quidem faſtidium ſapo hic adſumentibus nauſeoſo ſapore ſuo parit, eximia nihilominus virtute ſua antacida, diſſolvente, attenuante, abſtergente & aperitiva ſeſe valde commendat; unde uſus quoque ejus in obſtructionibus viſcerum ac glandularum inveteratis, ſcorbuto frigido recentiori, concrementis pituitoſo-calculoſis in veſica urinaria ac renibus, ſpiſſitudine emplaſtica bilis, & morbis chronicis plerisque, ab acido coagulante & ſaburra mucida, in prima culina & humoribus circulantibus ad-

cumulata, potissimum oriundis, persæpe admodum proficuus reperitur: Exulare autem debet in morbis, in quibus cœptæ pridem putredinis signa adsunt. Exhibetur, in aqua prius solutus ac probe dilutus, a drachma una ad duas. Ingreditur etiam specificum lithontripticum *Virginis Stephaniæ*, in Anglia decantatissimum, & externe pariter, teste BOERHAAVIO *a*), in ulceribus sinuosis ac fistulis validum subinde auxilium adfert. Tingi potest, si lubet, colore gratiori, ut nauseosa facies saponis sub hoc fuco lateat. Inservit huic scopo pulvis croci, aut curcumæ, aut cochinillæ, exigua quantitate admixtus. Emendatur quoque odor nidorosus, si paucæ guttulæ balsami Peruviani immiscentur.

CAPVT III.

DE SALIBVS MEDIIS ET CONCRETIS QVIBVSDAM DVLCIBVS SALINIFORMIBVS.

§. I.

SALIA MEDIA, SALSA, NEVTRA, ENIXA, ex *sale acido* & *alcalico* nascuntur, & ideo etiam medium quasi locum inter acida & alcalia, ratione saporis, indolis, & operationis, obtinent.

§. II.

OB INDOLEM suam, certo respectu hermaphroditicam, neque cum acidis, neque alcalicis perfectæ effervescentiæ motum subeunt: Quæ enim, adfuso acido liquido, eo, quod in

a) *Lib. cit. Proc.* 73.

mixtione hæret, ſpecifice graviori, accidit ebullitio, a violenta duntaxat acidi levioris expulſione oritur, & apud ea proinde ſalia media, quæ graviſſimum acidum vitriolicum continent, nunquam obſervatur. Optime interim hoc experimento ſal inhærens ſpecificum detegere poſſumus: *Acidum vitriolicum* enim acidum nitroſum, culinare & acetoſum vegetabile, *acidum nitroſum* acidum culinare & acetoſum vegetabile, & *acidum culinare* denique acidum acetoſum vegetabile a parte alcalica avellit & exturbat.

§. III.

SALIA media, tum ratione elementorum, tum ratione ſaporis, naturæ ac virium ſpecificarum, plus minusve differunt. Reſpectu elementorum in *fixiora* & *comparative volatiliora ammoniacalia* dividuntur: Hæc ex acido & alcali volatili urinoſo conſtant, adeoque etiam, addito ſale quodam alcalico fixo, alcali volatile urinoſum dimittunt, per ſe autem, adhibito mediocri ignis gradu, in ſublime, integra permanente mixtione priſtina, evehuntur; illa autem ex alkali fixo & acido vitriolico, aut nitroſo, aut culinari, aut acetoſo vegetabili, arctius invicem unitis, componuntur, & ideo etiam in igne fixiora ſunt, nec ullam ab addito alcali fixo eſſentialem patiuntur mutationem.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0420-5 DFG

§. IV.

QVEMADMODVM ſalia enixa reſpectu elementorum diſtincta ſunt, ſic, quoad indolem pariter ac vires ſpecificas, plus minusve, uti pridem dictum fuit, differunt, & commode ad quinque claſſes genericas redigi poſſunt; quarum prima *nitroſa*, v. g. nitrum vulgare crudum, depuratum, tabulatum, lapidem prunellæ &c., ſecunda *pure ſalſa*, v. g. ſal commune fontanum, foſſile, ſal digeſtivum Sylvii, terram foliatam tartari, tartarum tartariſatum &c., tertia *ſalſo-amaricantia*, v. g. ſal Ebshamenſe, Sedlizenſe &c., quarta *terreo-ſalſa*, v. g. boracem Venetam, ſal ammoniacum fixum &c., & quinta denique *ammoniacalia*, v. g. ſal ammoniacum vulgare, flores ſalis ammoniaci veros, ſal ſecretum Glauberi &c., complectitur.

§. V.

QVÆVIS ſalia media, ſi tartarum ſolubilem, ſal ammoniacale ſecretum Glauberi, nitrum ammoniacale & terram tartari foliatam, quæ facile in aëre libero deliqueſcunt, quodammodo exceperis, in cryſtallos diſtinctæ atque ſpecificæ figuræ concreſcunt, & ſpecifica etiam hæc figura in minimis adhuc moleculis, ſi oculo armato ſubjiciantur, conſpicua eſt. Sal gemmæ v. g., ſal culinare, & digeſtivum Sylvii, rite tamen cryſtalliſata, cryſtallos cubicas, nitrum pyramidales, ſex angulis inſtructas, ſal

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0421-1 DFG

ammoniacum ramoſas, inſtar frondium, & ſic alia aliter figuratas offerunt.

§. VI.

VT CRYSTALLISATIO prompte & ex voto ſuccedat, neceſſe eſt, 1. ut lixivium ſalinum, vel evaporatione in vaſe vitreo aperto, vel leni abſtractione in cucurbita, phlegmate ſuperfluo liberetur, quo ſalinæ moleculæ magis magisque congregentur, 2. ut evaporatio tamdiu continuetur, leni tamen igne ſubſtrato, donec in ſuperficie cuticula ſalina, aut ſtellulæ micantes adpareant, 3. ut lixivium ſaturatum ac debite filtratum, in loco frigidiuſculo collocetur, & 4. denique, ut cryſtalli ſub temporaria quiete ſucceſſive enatæ & exemtæ in loco tepido & umbroſo leniter exſiccentur. Admiſſo enim calore *majori*, & *adhuc magis admiſſis radiis ſolaribus* cryſtalli iterum corrumpuntur, &, aqua, quæ ad cryſtallorum formationem ſumme neceſſaria eſt, penitus expulſa, in pulverem fatiſcunt.

§. VII.

MINIMÆ particulæ in ſalibus mediis diverſis diverſa quoque magnitudine, figura ac mobilitate, quin ipſæ moleculæ grandiores, diverſa denſitate ac raritate præditæ ſunt. Nonnulla enim ſalia enixa, uti v. g. terra foliata tartari, tartarus ſolubilis, ſal Ebshamenſe &c., cito in aqua, immo in ipſo ſpiritu vini nonnihil adhuc phlegmate interlabente ac ſeparabili remixto,

remixto, ſolvuntur, & in aëre humido quoque deliqueſcunt; nonnulla contra, ut tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum &c., tardius ſolvuntur. Intuitu cæteroquin uſus medici notandum eſt, illa ſalia neutra, quæ ſponte in aëre diffluunt, aut ceteris tamen facilius in aqua ſolutionem ſubeunt, præſtantiora eſſe, quoniam per vaſcula corporis promptius tranſeunt, & ſtimulos blandiores ſolidis imprimunt.

§. VIII.

SALIA neutra a ſuccis corporis, maximam partem aquoſis, facile quidem in moleculas minutiſſimas ſimilares, neutiquam vero in partes conſtitutivas diſſimilares diſſolvuntur; hinc, integra etiam permanente mixtione, denuo per varia corporis filtra, maxime autem in renibus, ſe- & excernuntur, niſi, pravæ & ſemiputridæ colluviei ſubinde implicita, quoad partem in motum putredinoſum incompletum ſimul rapiantur, eodemque transformata, indolem quodammodo urinoſam adquirant.

§. IX.

QVANQVAM ſalia media rariſſime in animantium corporibus metamorphoſin patiuntur, aut in ſua reſolvuntur principia conſtitutiva, varios nihilominus atque egregios in tranſitu uſus præſtant, dum fluida craſſa, ſpiſſa, mucida, coagulata, inſtar cuneorum, non tantum prompte incidunt, reſolvunt atque abſtergunt, ſed ſolida nervoſo-muſculoſo-membra-

nacea etiam blandis, quos imprimunt, ſtimulis ad vegetiores contractiones incitant, & hac ratione humorum fluiditatem ac circulum, nec non ſe- & excretiones augent atque promovent. Quibus ſuppoſitis manifeſtum eſt, ſalia media in multis morbis proficua eſſe, & in iis maxime egregium ferre auxilium, qui originem ſuam cruditatibus pituitoſis, in prima culina adcumulatis, nec minus viſcerum obſtructionibus ac mucidæ humorum dyſcraſiæ primario debent, cujus cenſus v. g. habentur adpetitus imminutus & proſtratus, chymificatio læſa, gravitas ventriculi poſt paſtum, icterus chronicus, hydrops incipiens, tumor hepatis, lienis & glandularum, diarrhoea mucoſa, fluor albus, obſtructio menſium, lochiorum, urinæ, nephritis pituitoſa, febres intermittentes, aſthma, cachexia &c. Sæpiſſime quoque emeticis atque catharticis præmittuntur, vel adduntur, ut ſaburram eliminandam incidendo mobiliorem reddant, & purgantium operationem promoveant. Quum eorum præterea nonnulla adhuc ſpecificas ac plane ſingulares obtineant vires, quas poſtea ſub ſpecierum tractatione fuſius recenſebo, facile unusquisque videt, uſum horum ſalium eſſe ampliſſimum, iisdemque nullum medicum diu in praxi carere poſſe.

§. X.

EXTERNE uſus eorum non tam late quidem patet, perſæpe nihilominus injectionibus

& gargarismatibus, in raucedine, angina ſpuria, tumoribus glandularum ſalivalium, laxitate uvulæ, & impuris ulceribus venereis ſubinde adhibendis, nec minus, abſtergendi ac ſtimulandi fine, clyſteribus adduntur.

§. XI.

ORDINARIO ſalia media interne ſub pulveris forma exhibentur, aut infuſis, emulſionibus atque potiunculis adduntur, poſſunt tamen etiam eorum nonnulla, ut *ſal ſecretum* GLAVBERI, *tartarus ſolubilis*, *terra foliata tartari*, quæ prompte pariter in vino ac ipſo ſpiritu vini ſolvuntur, in liquores ſalino-inflammabiles redigi, & ſub eſſentiæ forma ad guttas 20. 30. 40. 50. 60. propinari; præſertim, cum hac ratione virtus eorundem reſolvens, abſtergens, diuretica & aperitiva valde exaltetur, ac major inſuper virtus diaphoretica accedat.

SALIA MEDIA ET CONCRETA DVLCIA SALINIFORMIA VSITATIORA.

Nitrum depuratum.
- *tabulatum.*
- *ammoniacale fixum* WEDELII.
- *cubicum.*
- *antimoniatum.*

Lapis prunellæ.
Sal digeſtivum SYLVII.
- *mirabile* GLAVBERI.

Arcanum duplicatum.
Tartarus vitriolatus.
Sal polychreſtum.
- *de* SEIGNETTE.

Sal ammoniacum ſecretum GLAVBERI.
Nitrum ammoniacale.
Tartarus ſolubilis.
Arcanum ſeu terra fol. tartari.
Liquor terræ foliatæ tartari.
- *ſeu ſpiritus* MINDERERI.
- *cornu cervi ſuccinatus.*

Tartarus tartariſatus.
Sal Ebshamenſe.
- *therm. Carolinarum.*
- *Sedlizenſe.*

Saccharum lactis.
- *penidium.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0425-4
DFG

NITRVM DEPVRATVM.

NITRVM crudum multis plerumque partibus terreis calcariis, nec minus ſale culinari, aliisque quisquiliis remixtum eſt, hinc depuratione omnino indiget, quæ nova nitri crudi ſolutione in aqua ſimplici pura, ſolutionis reiterata filtratione, evaporatione, & cryſtalliſatione abſolvitur. Partes terreæ enim poſt ſolutionem partim ſubſident, partim in filtro remanent, & ſal culinare, præſertim, ſi nitri ſolutio lente fuerit evaporata, ſeorſim in cryſtallos cubicas, a nitroſis pyramidalibus poſtea ſeparandas, concreſcit.

NOTANDA
CIRCA
NATVRAM, VIRES ET VSVM
MEDICVM NITRI DEPVRATI.

I. NITRVM partium ſubtilitate atque teneritudine reliqua ſalia enixa fixiora atque vulgaria plus minusve ſuperare videtur. Particulæ hæ, quod ex figura cryſtallorum conjiciendum, ſunt priſmaticæ, ſexangulares, & utrinque, inſtar pyramidis, acuminatæ; hinc facilius etiam, absque ulla humorum expanſione orgaſtica, minutiſſima corporis vaſcula penetrant, mucida, craſſa, viſcida, potenter incidendo, diſſolvunt, humores naturales fluidiores reddunt, meatus ac tubulos non tantum in corpore interiori, ſed in ipſa etiam ſuperficie aperiunt, &, ſolida elaſtica ad contractionem vegetiorem moderatis ſtimulis incitando, circulum liberiorem efficiunt, adeoque etiam ſe- & excretiones, maxime per cribrum cutis ac renes, augent atque promovent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0426-0 DFG

II. Præter vires medicas incidentes, resolventes, abstergentes, aperitivas, diureticas &c., reliquis salibus neutris communes, nitrum singulari quoque virtute temperante ac refrigerante pollet, & ideo præstantissimum omnino censetur remedium in febribus quibusvis tam continuis, quam intermittentibus, si saltem lentas & hecticas, in quibus nimia dudum humorum dissolutio adest, quodammodo exceperis, nec minus in inflammationibus, hæmorrhagiis exorbitantibus, adfectibus calidis arthriticis atque rhevmaticis, fervore & ebullitione nimia bilis & sanguinis, doloribus aliisque adfectibus spasmodicis & convulsivis, a sanguinis congestione, orgasmo, aut stagnatione maxime oriundis, ut & in mania, apoplexia sanguinea, asthmate sanguineo-spasmodico, paroxysmo hypochondriaco & hysterico, cephalalgia, odontalgia, otalgia calida biliosa, ictero, cholera, nimio œstro venereo, & morbis similibus. Cavendum saltem, ne usu, justo diutius protracto, nimia humoribus dissolutio, nimiumque refrigerium inducatur, & apud viros adpetitus venereus plane dejiciatur; uti hoc ultimum in Anglia aliquando factum fuisse DIPPELIVS, & JOH. HVMMELIVS referunt: *Invaluerat nimirum*, posterior scribit, *a) Baconis (Verulamii) suasu & encomiis, nitri usus medicus in Anglia, adeo, ut pene universaliter quivis morbi, unico hoc remedio, ut adparebat, profugarentur; sed cum aliquot annorum tractu, qui huic medicamini assueverant, sentirent, se in dies viribus languescere, sicut & prostratus vorandi & bibendi appetitus languebat, & sexus apprime sequior deprehenderet ingens suæ felicitatis summæ in re venerea detrimentum, nesciens, quodnam veneficium in Anglia, in hac palæstra alias admodum strenuos, ligasset, & satagendo huic negotio ineptos reddidisset. Detecta tandem hujus ingentis miseriæ caussa, adeo communi odio & ira, in usum nitri medicum insur-*

a) *Lib. cit. §. 19. pag. 32.*

rexere mulieres, æque ac viri, ejusque auctorem Baconem Verulamium maledictis excepere, ut vix a præmeditati in detrimentum gentis veneficii labe & accusatione publica se vindicare potuerit.

III. Singularis hæc nitri virtus refrigerans non derivanda est a frigore actuali, uti nonnulli falso opinantur, sed potius ab insigni ejusdem vi incidente, resolvente atque aperitiva. Dum nitrum enim vasorum & tubulorum capillarium obstructiones blande reserat, fluidis perfectam meandi ac remeandi libertatem reddit, & exhalationem cutaneam largiorem liberioremque procurat, aliter sane fieri nequit, quin intestinus globulorum sanguinis affrictus imminuatur, & copiosior ex adverso, ob poros cutis magis patulos, partium ignescentium exclusio contingat. *a*) Datur nitrum depuratum in pulvere a granis 5. ad 10. 20. 30., & frequentissime pariter emulsionibus & potiunculis admiscetur. Externe gargarismata, in tumore glandularum salivalium, laxitate uvulæ, angina spuria, inflammatione faucium, raucedine &c., usurpanda, ingreditur.

LAPIS PRVNELLÆ, NITRVM TABVLATVM, NITRVM AMMONIACALE FIXVM WEDELII ET NITRVM CVBICVM.

REC. Nitri crudi uncias quatuor, injice crucibulo, & in eo tamdiu relinque, donec, admotis carbonibus candentibus, instar aquæ fluat; quo viso, per vices sulphuris communis pulverisati dimidiam circiter drachmam insperge, ut cum nitro fluente lenem detonatio-

a) Plura de hisce videantur in *Diss. nostra de Refrigerantium differenti indole ac modo operandi p. 20.* it. in *Mat. med. Cap. de Nitro.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0428-1 DFG

nem ſubeat, aut lente duntaxat ſuper illud deflagret, poſteaque illud in pelvim æneam effunde, ſic conſeſtim in maſſam, vel etiam, ſi ſtatim poſt effuſionem agitatio pelvis accedat, in cruſtam ſalinam, candicantem, lapidiformem, concreſcit, quæ deinde *Lapis prunellæ* vocatur; Sin vero idem nitrum, cum ſulphure fuſum, cum minimo cochleari ferreo guttatim in pelvim efflunditur, ut inde rotulæ ſalinæ reſultent, *nitri tabulati* aut *rotulati* nomen accipit, quanquam etiam ſint, qui poſterius perperam lapidem prunellæ, prius contra nitrum tabulatum appellent. Parum ab hiſce reſpectu præparationis diſtinctum eſt *Nitrum ammoniacale fixum* WEDELII, præterquam, quod unciis quatuor nitri in crucibulo fluentis, loco ſulphuris uncia dimidia ſalis ammoniaci pulveriſati per vices injiciatur. Oritur ſub quavis ſalis ammoniaci injectione lenis detonatio ſtridula, & nitrum deinde, in pelvim effuſum, colorem rubeſcentem induit. *Nitrum cubicum* denique gignitur, quando ſali culinari optime depurato & exſiccato ſpiritus nitri concentratiſſimus pondere duplo in retorta vitrea ſenſim adfunditur, & deinde, in arenæ balneo, deſtillatio ſpiritus, igne gradatim aucto, inſtituitur. Acidum enim nitri potentius e ſale culinari acidum levius expellit, & hujus loco rurſus cum parte alcalica in novum ſal medium coaleſcit; quod multum quidem

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0429-9 DFG

figura cryſtallorum, parum vero proprietatibus reliquis a nitro ordinario depurato diſcrepat. *a*).

NITRVM tabulatum, ſola forma externa a lapide prunellæ diſtinctum, non perfecte purum eſt, ſed ſale polychreſto parciſſime remixtum. Nam acidum graviſſimum, ſub deflagratione ſulphuris a phlogiſtæ ſubſtantiæ compedibus liberatum, nitrum intrat, acidum levius nitroſum quoad partem expellit, & ejus locum denuo occupat. Contuſum pulverem ſubtiliorem, quam nitrum depuratum, ſuppeditat, virtute tamen refrigerante eidem aliquantulum poſtponendum eſt. Datur eadem doſi, & in morbis iisdem, in quibus nitrum depuratum proficuum cenſetur. Nonnulli cuivis nitri unciæ drachmam integram ſulphuris pulveriſati addunt; verum, ſi hoc factum fuerit, nitrum magis magisque in ſal polychreſtum transformatur, & refrigerandi virtus valde minuitur. *Nitrum ammoniacale fixum* WEDELII virtute refrigerante præcedens nonnihil ſuperat: Conſtat enim ex *teneriori nitro flammante*, & *nitro fixiori ordinario*. Illud naſcitur, quando acidum nitri gravius, ſub detonatione partem ſuam fixiorem alcalicam relinquens, acidum levius e ſale ammoniaco extrudit, ac denuo cum ſale urinoſo volatili in tenerrimum ſal medium coaleſcit, & id quoque cauſſa eſt, cur hoc nitrum ammoniacale, aëre libero accedente, facilius humidum evadat, immo ex parte diffluat. Purum enim nitrum flammans, de quo alibi ſermo erit uberior, difficillime ad conſiſtentiam ſolidam & ſiccam redigitur, ac prompte præterea in ipſo ſpiritu vini rectificatiſſimo ſolvitur.

a) Plura de Natura ac præparatione hujus ſalis in *Celeb.* ANDR. SIEGISM. MARGGRAFII *Scriptis chymicis*, lingua vernacula editis, *Part. I. p.* 147. ſeq. videri poſſunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0430-1 DFG

NITRVM ANTIMONIATVM.

NITRVM antimoniatum, alias etiam *Anodynum minerale* dictum, ex lixivio antimonii diaphoretici evaporando atque crystallisando paratur, & ex partibus diversis, nimirum *nitrosis integris*, *salsis*, arcano duplicato similibus, & *regulino-terreis tenerrimis* mixtum est. Sub nitri enim & antimonii detonatione acidum minerale primum, quod in sulphure antimonii hæret, destructa pristina mixtione, in nitrum penetrat, levius ejusdem acidum e multis moleculis expellit, ac denuo cum parte nitri alcalica in arcanum duplicatum vel potius in sic dictum sal polychrestum concrescit: Verum, quum singulæ nitri moleculæ sub motu mixturæ explosivo seu detonatione memoratam metamorphosin haud patiantur, multæ particulæ nitri integræ permanent, & ideo etiam haud mirandum est, quod aqua, postea antimonio diaphoretico superfusa, non tantum nitrum, sed etiam sal polychrestum, & paucas quasdam partes terreo-regulinas solvat, & secum per chartam bibulam ducat.

LOCVM inter resolventia atque temperantia obtinet, & in febribus æque ac morbis reliquis, per temperantia & resolventia curandis, frequentissime a scrupulo dimidio ad drachmam semissem exhibetur, vel potiunculis & emulsionibus additur.

SAL DIGESTIVVM SYLVII.

SAL digestivum SYLVII, quod alii etiam *Sal antifebrile*, *febrifugum*, *aperitivum*, *diu-*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0431-6 DFG

reticum, embryonatum &c., adpellare consueverunt, ex alcali fixo & acido salis communis sub destillatione spiritus salis ammoniaci aquosi, additis cineribus clavellatis aut sale tartari suscepta, nascitur, &, destillatione peracta, e capite mortuo aqua simplici extrahitur, posteaque, præmissa lixivii filtratione & evaporatione, in loco frigidiusculo in cubicas crystallos concrescit. Nam alcali fixum, sali ammoniaco pulverisato, aut aliquantulum jam soluto mixtum, sal urinosum volatile extrudit, &, ejus locum denuo occupans, cum acido in novum ac fixius sal medium coalescit.

HOC sal vulgari sali culinari analogum quidem est, ex particulis tamen subtilioribus magisque acutis constat, & loco salis alcalici mineralis, quod in sale communi hæret, sal alcali vegetabile in mixtione sua fovet. Quoad naturam cæteroquin ac vires medicas cum reliquis salibus enixis convenit, adeoque in morbis variis, præsertim febribus intermittentibus, incidendi, resolvendi, & abstergendi, fine, exhibetur. Dosis ordinaria a scrupulo semisse ad integram drachmam adscendit.

SAL MIRABILE GLAVBERI.

SUB spiritus salis fumantis destillatione e parte alcalica salis communis, & acido vitriolico generatur. Nam vitrioli oleum, sali culinari adfusum, in mixtionem penetrat, &, acido salis communis leviori expulso, denuo cum parte alcalica in novum sal medium concrescit, quod deinde e capite mortuo aqua elixivian-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0432-2 DFG

dum, &, præmiſſa lixivii filtratione atque ſufficienti evaporatione, in loco frigidiuſculo collocandum eſt, ut in cryſtallos regulares coeat.

FACILE hoc ſal in igne fluit, & facile pariter in aqua ſolvitur; quod autem, uti GLAVBERVS aliique adſerunt, aquam, cereviſiam, vinum &c., tempore etiam calido æſtivo, in glaciem convertat, falſum eſt. Vſurpatur in morbis iisdem, in quibus reliqua ſalia media profunt. Datur a ſcrupulo dimidio ad drachmam ſemiſſem.

TARTARVS VITRIOLATVS.

DVPLICI modo hoc ſal medium paratur, nimirum ex ſale alcalico puro & ſpiritu vitrioli, vel ex alcali puro & vitriolo martis integro. Si prior placet methodus, oleum tartari per deliquium, aut ſolutio ſalis tartari per oleum aut ſpiritum vitrioli, ſucceſſive inſtillatum, ita ſaturatur, ut inde perfectum ſal medium liquidum reſultet, quod deinceps, præmiſſa lixivii filtratione & evaporatione, in loco frigidiuſculo ad formam ſolidam, ſiccam, cryſtalliformem deducendum eſt. Concretæ cryſtalli eximuntur, &, obiter aqua frigida ablutæ, in charta ſiccantur. Quod reſtat lixivium denuo evaporatur, ut aliæ adhuc cryſtalli concreſcant, & hic labor toties reiteratur, donec nullæ amplius cryſtalli ex moleculis ſalinis congregatis naſcantur. Nonnulli lixivium, finita effervescentia, & plenaria facta ſaturatione, coagulando ad ſiccitatem redigunt; at methodus hæc merito improbanda eſt, quoniam hac ratione puro

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0433-8 DFG

impurum mixtum remanet, ac raro, ob acidi aut alcalici ſalis prædominium, perfectum ſal neutrum inde prodit. Secundum methodum poſteriorem, quam TACHENIVS primum communicavit, vitrioli puri martialis Anglicani quantitas in ſufficienti aquæ calidæ quantitate ſolvitur, & huic ſolutioni, debite prius filtratæ & adhuc calidæ, ſolutio ſalis tartari, aut cinerum clavellatorum aquoſa, filtrata, ac pariter calida, ſucceſſive infunditur, donec, facta etiam mixturæ cum bacillo agitatione, nulla amplius effervescentia oboriatur: Quo facto, lixivium aliquandiu relinquitur in quiete, ut partes martiales metallicæ paullatim præcipitentur, deinde provide decantatur, filtratur, ad tertiæ partis remanentiam evaporatur, & ad cryſtalliſandum reponitur. Cryſtalli enatæ poſt exemtionem aqua frigida paullulum abluuntur, & adſervantur.

TARTARVM vitriolatum *ordinarium* & *Tacheniaum*, utraque ſcilicet operatione rite inſtituta, nulla intercedit differentia. In caſu enim priori acidum vitrioli purum cum ſale alcalico puro in ſal neutrum concreſcit; in caſu poſteriori autem alcali purum ac fluidum, ſolutioni vitrioli infuſum, partes acidas e vitrioli mixtione exturbat, &, præcipitatis martialibus, ſibi ob majorem affinitatem tanta copia jungit, ut perfectum quoque ſal medium exſurgat. Quoad vires & uſum medicum uterque cum reliquis ſalibus neutris convenit; multo tardius tamen ac difficilius, quam reliquorum ſalium mediorum quamplurima, in aqua ſolvitur, nec noſtra igitur ætate tam frequen-

tem amplius, quam olim, usum medicum invenit. Exhibetur a granis 10. ad drachmam dimidiam.

ARCANVM DVPLICATVM.

ARCANVM duplicatum, alias etiam *Nitrum vitriolatum*, ut & *Panacea Holsatica* dictum, plerumque e capite mortuo aquæ fortis, ex æqualibus nitri & vitrioli partibus destillatæ, aqua extrahitur, lixivium inspissatur, sal coagulatum aliquandiu calcinatur, postea iterum aqua solvitur, & solutio, post decentem filtrationem & evaporationem, in loco frigidiusculo ad crystallisandum collocatur. Si moleculis salsis post primam crystallisationem adhuc partes quædam terreo-vitriolicæ adhæreant, labores indicati, solutio videlicet, filtratio, evaporatio & crystallisatio, addito tamen ad acidum saturandum pauxillo salis alcalici, repetendi erunt. Sin forte caput mortuum aquæ fortis deficiat, mixtura ex parte una nitri & partibus duabus vitrioli crudi martialis calcinati, vel etiam ex nitri & vitrioli calcinati partibus anaticis, sub cœlo libero, in olla aperta, non vitreata, successive calcinari, & sal inde elixiviatum descripto modo tractari poterit. Nascitur etiam arcanum duplicatum sub spiritus nitri fumantis destillatione, quod, peracta destillatione, aqua tepida e capite mortuo, maximam partem solubili, extrahitur, & filtrationis, evaporationis & crystallisationis ope ad debitam formam ac puritatem deducitur: Immo, me-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0435-9 DFG

thodo ſatis pariter compendioſa, componitur, quando liquor nitri fixi ſpiritu vitrioli, ſucceſſive inſtillato, debite & ad ſaturationem usque imprægnatur.

CONSTAT hoc ſal medium, uti facile e præparatione patet, ex *acido vitrioli* & *parte fixa alcalica nitri*. Si quævis obſervanda probe ſub præparatione obſervata fuerunt, ſal neutrum ſatis purum exiſtit; ſin chymicus autem in operando fuerit negligentior, partes terreæ calcariæ, aut terreo-vitriolicæ auſteriuſculæ puris ſalinis admixtæ remanent, & quidem calcariæ, quando e capite mortuo ſpiritus nitri fumantis primo extractum fuit, terreo-vitriolicæ autem, quoties e capite mortuo aquæ fortis, vel ex antea quoque deſcripta mixtura nitri & vitrioli calcinata elixiviatur. Natura, ac viribus tartaro vitriolato, præſertim perfecte purum, haud diſſimile eſt, adeoque eidem & ſalibus enixis reliquis in morbis, ubi ſalia media incidentia proſunt, ſubſtituitur, & doſi eadem, h. e., a ſcrupulo dimidio ad drachmam dimidiam, imo integram, exhibetur.

SAL POLYCHRESTVM.

SPECIES arcani duplicati eſt, & ex *parte alcalica nitri* & *acido ſulphuris* concreſcit, quando nitro in crucibulo fluenti tamdiu ſulphur commune pulveriſatum per vices injicitur, donec materia ſicca ac ſolida evadat, nec ſulphur, ultimo parca manu inſperſum, amplius accendatur. In principio ſulphur injectum blande duntaxat deflagrat, poſtea autem, aliquandiu inprimis continuata injectione, in vividæ ac valde lucidæ detonationis motum

rapitur. Abſoluta detonatione, ſal generatum aqua ſolvitur, ſolutio filtrata evaporatur, & ad cryſtalliſandum reponitur.

IN GALLIA frequentiſſimi uſus eſt, & ordinario arcano duplicato, quanquam absque ulla ratione, plerumque præfertur. Nam incidendo, reſolvendo, abſtergendo, ſtimulando &c., idem præſtat, quod nitrum vitriolatum vulgare, & reliqua ſalia enixa præſtare valent. Datur a granis 10. ad 15. 20. 30.

SAL DE SEIGNETTE.

EX *ſale acido teneriori vegetabili*, & *alcali fixo* componitur: Sodæ nimirum Hiſpanicæ vel Alexandrinæ, ſubtiliſſime pulveriſatæ, & per cribrum ſetaceum trajectæ, libra una, in vaſe terreo vitreato, aut lebete cupreo, ſtanno intus obducto, probe cum aquæ fontanæ decem vel duodecim libris coquendo, perfecte diſſolvitur, ſolutio per chartam bibulam filtratur, eidemque ſuper igne ebullienti cochleatim & per vices cryſtallorum tartari, tenerrime pulveriſatorum, & per cribrum ſetaceum pariter trajectorum, libra una injicitur, donec, facta ſaturatione, lenis effervescentia, quæ ſub quavis injectione oritur, penitus ceſſet. Poſtea, omnibus ſolutis, lixivium calens denuo filtratur, & in prædicto vaſe cupreo mundo, ebulliendo & evaporando, ad eam conſiſtentiam redigitur, ut pauxillum, ſuper globum cucurbitæ vitreæ mundæ effuſum, illico in ſal ſolidum cryſtallinum concreſcat; quo viſo, lixi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0437-1 DFG

vium ab igne removetur, conchæ vitreæ aut vasi terreo vitreato, mundo atque recenti, infunditur, & in loco frigidiusculo collocatur; sic intra viginti quatuor horas crystalli solidæ cubicæ & rhomboideæ concrescunt, quæ deinceps eximendæ & siccandæ sunt.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM.

I. HVJVS salis inventor fuit chymicus percelebris *Dominus de* SEIGNETTE, qui in *Rupella Galliæ* (Rochelle de France) quondam vixit, & salium inprimis elaborationi, depurationi & subtilisationi multum temporis impendit. Diu hoc præparatum salinum *Dominus de* SEIGNETTE, quoad compositionem, occultavit, donec tandem *Domino* BOVLDVCCIO & GODOFREDO præparatio innotesceret, qui eam academiae Regiae communicabant. *a*)

II. Solutio sodae, ut & lixivii salsi postea confecti coctio, evaporatio & crystallisatio in vasis novis, antea nondum in usum vocatis, fieri debet. Sæpius enim observatum fuit, totum negotium, adhibitis vasis non perfecte mundis, minus feliciter succedere.

III. Sal de Seignette, quod ingrata amaritie penitus caret, & in aqua cito atque facillime solvitur, alvum blande movet, si adultis ab uncia dimidia ad drachmas in aqua quadam destillata, aqua simplici, jusculo avenaceo, vel brodio laxativo mannato aut rhabarbarino exhibetur, urinam præterea pellit, viscera obstructa aperit,

a) Conf. TEICHMEYERI *Diss. de Sale de Seignette p. 6.* it. *Memoir. de l'Acad. Royal. des Sciences* A. 1732.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0438-7 DFG

aperit, cruditates viſcidas reſolvit, atque abſtergit, adeoque in variis morbis, ubi reſolventia, aperitiva & blanda laxantia proſunt, maxime autem in febribus intermittentibus, vires non contemnendas exſerit. Reſolvendi duntaxat fine exhibendum datur a ſcrupulo uno ad drachmam integram: Addi etiam poteſt, tanquam ſtimulans, clyſteribus a drachmis duabus ad unciam dimidiam.

SAL SECRETVM GLAVBERI, NITRVM AMMONIACALE ET TARTARVS SOLVBILIS.

SAL ſecretum ſeu *ſal ammoniacum ſecretum Glauberi* producitur, quando ſpiritui ſalis ammoniaci aquoſo in cucurbita vitrea ſucceſſive tantum olei vitrioli inſtillatur, ut alcali urinoſum perfecte ſaturetur, & cum acido in tenerrimum ſal ammoniacale coaleſcat. Phlegma deinde blando igne abſtrahitur, donec ſal generatum ad conſiſtentiam ſiccam redactum ſit. Si ſub finem deſtillationis, ſale jam jam exſiccato, ignis fortior admovetur, tandem ſal ipſum ſublimatur.

FACILLIME hoc concretum ſalinum in aqua ſolvitur, & facile pariter, ſi aëri liberiori acceſſus pateat, deliqueſcit; hinc in vitro etiam probe obturato adſervandum, nec inter pulveres recipiendum eſt. Optime datur ſub forma liquida, poſtquam ſponte in liquorem diffluxit, vel in aqua ſimplici, aut quadam deſtillata, ſolutum fuit. Egregium conſtituit medicamentum reſolvens, abſtergens, aperitivum & diureticum, adeoque cum fructu in febribus intermittentibus, ictero, obſtructione viſcerum & glandu-

larum, suppressione urinæ, mensium, lochiorum, fluore albo, cachexia, asthmate pituitoso &c., exhibetur. Dosis ordinaria, sive siccum præscribatur, sive in liquore dissolutum, a scrupulo dimidio ad drachmam integram adscendit. Cum sale ammoniaco secreto GLAUBERI maxima ex parte convenit *Nitrum ammoniacale*, alias etiam *Nitrum phlogiston*, *Nitrum flammans* dictum. Spiritus enim salis ammoniaci aquosus spiritu nitri acido, successive instillato, saturatur, mixtum filtratur, evaporatur, & ad crystallisandum reponitur, vel etiam, adhibito igne lenissimo, ad siccitatem coagulando perducitur. Hoc sal medium in ipso spiritu vini rectificatissimo solvitur, & præcedenti virtute medica æquiparandum est. Datur a scrupulo uno ad drachmam integram, vel etiam liquor, cum vino aut spiritu vini inde paratus, a guttis 30. ad 40. 50. 60. Summam etiam similitudinem, præter nitrum ammoniacale, cum sale secreto GLAUBERI habet *Tartarus solubilis*, qui pariter ex sale urinoso & acido vegetabili concrescit, quando solutio crystallorum aut cremoris tartari filtrata aquoso salis ammoniaci spiritui, usque ad perfectam saturationem, instillatur, & liquor salsus post filtrationem in vase vitreo, (vasa terrea enim penetrat,) evaporatur, ut nihil, nisi sal siccum, tenerius, facile in aëre humidiusculo diffluens, in ipso spiritu vini solubile, ac semi-volatile in igne remaneat. Semivolatile tenerum hoc concretum salsum voco, quoniam, æque ac *Sal ammoniacum secretum* GLAUBERI & *Nitrum ammoniacale*, adhibito igne paullulum fortiori, circum circa in vasorum lateribus adsurgit, & in ipsum retortæ collum, si illi inditum fuerit, penetrat. Convenit quoque cum præcedentibus quoad naturam, vires atque usum medicum & crebro imprimis infusis ac potiunculis laxantibus additur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0440-6 DFG

TERRA FOLIATA TARTARI.

TERRA foliata tartari, alias etiam *Arcanum tartari, Tartarus regeneratus, Sal vini essentiale* dicta, nascitur, quando sal tartari fixum aceto vini destillato perfecte saturatur. Plerumque ad unam salis tartari partem sedecim, octodecim, immo viginti aceti partes requiruntur. Observante enim HOMBERGIO *a*) uncia una aceti destillati vix grana octodecim, adeoque unciæ viginti circiter drachmas sex salis acidi veri in phlegmate suo continent. Certius interim perfecta saturatio obtinetur, quando uni parti salis tartari primo tres circiter vel quatuor aceti vini destillati partes adfunduntur, phlegma insipidum, finita effervescentia, ad perfectam usque salis siccitatem, in vase vitreo aperto, leni ac lenta evaporatione aufertur, vel in cucurbita destillando abstrahitur, & hic labor, semper adfuso aceto recenti, toties reiteratur, usque dum acetum adfusum non amplius insipidum, sed æque acidum, ac antea erat, post exactam miscelam supernatet. Saturatione peracta, sal enatum, impurum atque subnigricans eximitur, in vini spiritu denuo solvitur, solutio filtratur, & spiritus vini in cucurbita igne moderato evocatur, ut sal in fundo siccum, purum, albicans, evadat, & foliorum instar concrescat. Sin terra foliata tartari, post primam hanc spiritus vini

a) Vid. *Memoir. de l'Acad. des sciences A. 1699.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0441-2 DFG

abſtractionem, fortaſſis decentem albedinem ac puritatem nondum adepta fuerit, ſolutio in ſpiritu vini, ut & filtratio atque abſtractio repetenda erit.

SI CONCRETVM hoc ſalinum igni intenſiori in retorta committitur, deſtruitur iterum, vapores transeunt nebuloſi, qui in recipiente collecti tartari ſpiritum æmulantur, immo tandem, adhibito ſummo igne, oleum verum, quanquam exigua quantitate, flavum, grati odoris, expellitur. Subſtrato igne moderato inſtar ceræ funditur, in aëre facile deliqueſcit, & in aqua, vino & ſpiritu vini promptiſſime ſolvitur, hinc nullum etiam in pulveribus locum invenit, ſed ordinario ſub forma liquoris, quem *Liquorem terræ foliatæ tartari* vocant, a guttis 20. ad 30. 40. 50. 60., laxandi, abſtergendi, aperiendi &c., fine, in variis morbis propinatur. Liquor terræ foliatæ tartari pro differenti atque ſpecifica ſolventis indole vel *aquoſus*, vel *vinoſus*, vel *ſpirituoſus* eſt, prærogativam tamen præ ceteris vinoſus meretur, quum temperatior ſit ſpirituoſo, & durabilior aquoſo. Noſtra quoque ætate ſæpiſſime in liquore terræ foliatæ tartari, cum vino parato, extracta ſolvuntur, & ſic methodo facili & intra breve tempus tincturæ & eſſentiæ efficaces parantur.

SPIRITVS SEV LIQVOR MINDERERI, ET LIQVOR CORNV CERVI SVCCINATVS.

LIQVORES hi quoad naturam & virtutes medicas præcedenti liquori terræ foliatæ tartari valde quidem analogi ſunt, ſubtilitate tamen ac penetrandi facultate illum adhuc ſuperant,

quoniam non tantum ex acido ſubtili, ſed ſimul quoque ex ſale alcalico volatili componuntur. *Spiritus* enim ſeu *liquor* MINDERERI naſcitur, quando ſpiritus aceti ſali volatili ſalis ammoniaci tamdiu, ſub identidem repetita mixturæ agitatione, inſtilliatur, donec effervescentia penitus ceſſet, & *Liquor cornu cervi ſuccinatus* generatur, quando ſal volatile ſuccini depuratum cum ſpiritu cornu cervi aliquoties rectificato ſucceſſive & ea pariter copia miſcetur, ut nulla amplius effervescentia oriatur. Plerumque ad quatuor partes ſpiritus cornu cervi pars una ſalis volatilis ſuccini ſufficit. Poſt ſaturationem ac brevem digeſtionem in vaſe probe clauſo liquor per chartam bibulam filtratur ac ſervatur. Satis bene etiam, immo adhuc melius, poſterioris hujus liquoris præparatio ſuccedit, ſi depurati ſalis ſuccini, & purificati pariter ſalis cornu cervi partes anaticæ in aquæ ceraſorum nigrorum aut alterius deſtillatæ partibus quatuor, v. g. conjunctim duæ unciæ ſalium in octo unciis aquæ ſolvuntur, & ſolutio deinde filtratur. Antecellit hic liquor præcedentem, quoniam albicans eſt, & longe remiſſiorem odorem empyrevmaticum obtinet.

LOCVM eminentem liquida hæc ſalia enixa, propter ſubtilitatem ſuam & efficacitatem, inter medicamenta reſolventia, attenuantia, aperitiva, diuretica & diaphoretica occupant, & in variis itaque morbis, in quibus remedia hujus cenſus proſunt, ſæpiſſime

cum magno fructu in usum trahuntur. Adultis a guttis 10 ad 40. exhibentur.

TARTARVS TARTARISATVS.

SOLVVNTVR crystallorum aut cremoris tartari unciæ octo in aquæ ebullientis quinque aut sex libris medicis & solutioni huic postea successive & sub continua ebullitione leniori tantum saturatæ solutionis salis tartari alcalici infunditur, quantum ad perfectam acidi saturationem sufficit. Quo facto, liquor filtratur & ad solius salis sicci remanentiam evaporatur.

CONVENIT tartarus tartarisatus cum reliquis salibus neutris quoad indolem ac vires medicas, & in iisdem ideo morbis, quibus illa opitulantur, in usum vocatur. Dosis a scrupulo uno ad drachmam unam, immo, si laxandi fine exhibendus est, ad drachmas duas adscendit.

SAL EPSONIENSE.

NOTISSIMVM sal neutrum, quod in nostris cæterisque Europæ officinis pharmacevticis sub *Salis Epsoniensis*, *Epshamensis*, nec non *Salis Anglicani amari* atque *cathartici* nominibus venale prostat, quoad originem valde differt, ac jure in *fontanum*, *marinum* & *fossile* dividendum est. *Fontanum*, idque verum Epshamense, in pago *Epson* sive *Epsham*, Londino tribus circiter milliaribus Germanicis distante, ex aqua fontis cujusdam amari, evaporationis ac crystallisationis ope, quanquam exigua admodum quantitate, separatur,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0444-9 DFG

quoniam maxima aquæ copia ab ægris ſanisque potando conſumitur, & integra præterea libra ejus vix drachmam ſalis dimidiam continet. Præter hanc aquæ catharticæ ſcaturiginem Epſonienſem, in Anglia plures hinc inde fontes amari reperiuntur; an inde autem ſimile ſal neutrum prædicto modo ſecernatur, mihi nondum quidem conſtat, id tamen extra omne dubium poſitum eſſe, cum BOVLDVCCIO *a*) credo, maximam copiam ſalis amari, quod in Pharmacopoliis Europæis ſub Salis Epſonienſis ſeu cathartici Anglici nomine venditur, in Anglia & Hollandia, methodo facili, quam in *Materia medica b*) deſcripſi, ex aqua marina ejusdemque muria, poſt ſalis ſalſi vulgaris cryſtalliſationem ſuperſtite ac ſale amaro prægnante, & quidem absque ullo additamento, educi. Satis bene cæteroquin hic labor etiam ſuccedit, ac longe major adhuc ſalis amari quantitas impetratur, quando memorato lixivio ſalſo-alcalico vitriolum martiale juſta proportione additur, nec ſolum ideo ſal amarum, antea pridem muriæ naturaliter inhærens, ſeparatur, ſed plus quoque ex alcali minerali & acido vitrioli, martiales moleculas deferente, nova interveniente unione, generatur. De *ſale Anglico amaro* atque *cathartico foſſili* D. MENDEZ in *Hiſtoria Academiæ Regiæ*

a) V. *Memoir. de l'Acad. Royal. des Sciences de Paris, ann. 1731.* *b*) *Edit. ſec. Cap. de Aqua marina p 590. ſeq.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0445-5 DFG

ſcientiarum Pariſinæ ann. 1718. ſequentia, quæ allegatus BOVLDVCCIVS tamen dubia, quin falſa, declarat *c*), retulit: *Limingtonii* in Comitatu Hantonienſi, nec minus *Islandiæ* prope Portum magnum *(Portsmouth)* minera ſalſo amara reperitur, e qua ſal catharticum extrahitur. Congeritur nimirum minera effoſſa in acervos, ut pars ſolubilior ope humidi aërei ſenſim liqueſcat. Liquor ſalſus, amarus, acris, ex acervis defluens, per canales quosdam in foveas derivatur, ibidemque ſucceſſive in ſal ſiccum coagulatur. Sal coagulatum aqua ſimplici, in ahenis ebulliente, rurſus ſolvitur, & ita aliquot dies poſt brevem coctionem relinquitur, ut pars muriæ gravior, ſale vulgari marino prægnans, a leviori ſupernatante parte amara ad vaſorum inferiora ſecedat. Deinde operarii muriam ſuperiorem amaram exhauriunt, ablatam ſeorſim in ahenis coquunt, &, ſufficienti concentratione illi evaporando procurata, ad cryſtalliſandum reponunt.

SAL Epſonienſe, ſive ſit verum, ſive relative ſpurium, non merum ſal mirabile Glauberianum nativum eſt, ſed ex *hoc*, & *ſale ſalſo communi* (ſicuti in *Materia medica*, ante triennium recuſa rurſus atque aucta, uberius monſtravi ac demonſtravi) mixtum reperitur, ac promte non minus, quam copioſe in aqua ſolvitur. Militat inter medicamenta incidentia, attenuantia, abſtergentia, aperitiva, diuretica, ac vires plane eximias in refractariis viſcerum obſtructionibus, paſſione hypochondriaca, ſuppreſſione fluxus

c) *L. c.*

menſtrui & urinæ, incipiente hydrope aſcite, leucophlegmatia, febribus intermittentibus & pluribus aliis morbis chronicis atque rebellibus exerit. Alterandi fine adultis a ſcrupulo uno ad drachmam unam, purgandi autem ſcopo ab uncia dimidia ad unciam unam, immo drachmas decem, in aqua tamen prius ſolutum, exhibetur, & ſubinde etiam clyſteribus tanquam ſtimulans ad aliquot drachmas additur.

SAL THERMARVM CAROLINARVM.

PRÆPARATIO, vel rectius, ſejunctio hujus ſalis ſequenti modo peragitur *a*): Pro una vice mille circiter libræ vulgares aquæ fervidæ, ex ſcaturigine illa, quam ob furioſam aquæ proruptionem *den Brudel* vocant, hauſtæ, in magno lebete ferreo, ſuper ignem poſito, usque ad cuticulæ apparentiam, inſpiſſantur, & præmiſſa filtratione, aëri frigidiuſculo exponuntur, ut cryſtalli in muria concentrata concreſcant. Liquor, a prima cryſtalliſatione remanens, de novo inſpiſſatur, & ad cryſtalliſandum reponitur, atque toties hic labor reiteratur, donec ſal in fundo amplius coire renuat. Cryſtalli priores majori ordinario albedine, quam ultimæ, gaudent, & ex indicata aquæ quantitate plerumque tres ſalis ſicci libræ colliguntur: Vnde conſtat, unam aquæ libram circiter dimidiam ſalis drachmam continere.

a) Conf. D. NICOL. BORRIES *Diſſ. de Sale medicinali Carolinarum*, ſub FR. HOFFMANNI *præſidio Halæ 1734. habita. p. 11.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0447-7 DFG

Muria, ſaponacea & contactu pinguis, cryſtalliſatione penitus peracta, in fundo relicta, aurantium colorem & ſaporem ſaturate lixivioſum obtinet, cum acido tamen minime effervescit, ſpiritum vini autem, in quo ex parte ſolvitur, ſapore cauſtico imbuit.

NOTANDA
CIRCA
NATVRAM, VIRES ET VSVM
MEDICVM.

I. SAL Carolinarum ex cryſtallis oblongis, pellucidis, nivei coloris, conſtat, & linguæ, ſive ſiccum, ſive in aqua ſolutum deguſtetur, ſaporem mixtum, h. e., lixivioſum, amaricantem, & pauliſper quoque refrigerantem nitroſum, imprimit: Cryſtalli tamen non adeo durabiles ſunt, ſed ſucceſſive, præſertim aëre liberiori ſæpius admiſſo, in pulverem albiſſimum atque tenerrimum, absque ullo tamen deliquio, fatiſcunt. Ob partium ſubtilitatem facile, admoto igne, fluit, ac prompte pariter ac magna quantitate in aqua ſolvitur. Vnica enim aquæ calidæ uncia drachmas decem & ſcrupulos duos, & æqualis aquæ frigidæ quantitas ſex drachmas & ſcrupulum unum prompte diſſolvit.

II. Ex ſale mirabili Glauberiano nativo, & ſale fixo alcalico, quod poſterius plus, quam dimidiam partem conſtituit, mixtum eſt. Nam 1. ſolutio hujus ſalis aquoſa, addito ſyrupo violarum, viridem colorem induit, 2. ſal ipſum cum oleo tartari per deliquium nullum plane, cum adfuſis vero acidis, tam fortioribus, quam mitioribus, fortem effervescentiæ motum ſubit, & 3. cum ſale ammoniaco triturationis ope probe ſubactum, non tantum ſponte liqueſcit, ſed mixtura etiam odorem volatilem penetrantiſſimum, a ſale uri-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0448-2 DFG

noſo, per alcali fixum ſub tritura expulſo, prodeuntem, ſpargit. Partes ſalſæ compoſitæ ſunt ex ſale fixo alcalico minerali & acido vitriolico: Si laudatum enim ſal cum ſexta pulveris carbonum parte miſcetur, & in crucibulo funditur, maſſa, hepati ſulphuris æmula, inde reſultat.

III. Blanda virtute purgante & egregia quoque antacida, incidente, abſtergente, aperitiva, diuretica atque diaphoretica pollet, adeoque etiam in multis morbis, ex mucida & acido-tartarea colluvie, ſpiſſitudine humorum, nec non viſcerum atque glandularum obſtructionibus maxime oriundis, v. g. adfectibus ventriculi & inteſtinorum flatulentis, febribus intermittentibus, ictero, paſſione hypochondriaca, hydrope aſcite, anaſarca, obſtructione hepatis, lienis, glandularum meſaraicarum, ſuppreſſione urinæ, menſium, hæmorrhoidum, aſthmate pituitoſo, cachexia, hemicrania & compluribus hujus commatis aliis, uſum præſtat egregium; quemadmodum de hiſce & uſu hujus ſalis ſpecialiori plura in Diſſertatione ſupra allegata videri poſſunt. Alterandi fine, a drachma dimidia ad integram, purgandi vero ſcopo, apud adultos ab uncia dimidia ad drachmas ſex, imo ad unciam unam, prius tamen in ſufficienti aquæ ſimplicis quantitate ſolutum, exhibetur.

SAL AMARVM SEDLICENSE ET SEIDSCHVEZENSE.

EX AQVA amara, quæ in Bohemiæ pagis *Seidliz* & *Seidſchütz* ſcaturit, & magna copia ad exteros, partim in doliis, partim lagenis, evehitur, evaporando & cryſtalliſando paratur. Quævis aquæ libra duas ſalis drachmas continet, &, præter iſtud, nullum aliud principium activum minerale in ſinu fovet reconditum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0449-1 DFG

Cryſtalli albicantes ac parvulæ ſunt, ſapore pollent amaro, nonnihil tamen nauſeoſo, nullam a calido aut frigido aëre patiuntur mutationem, in igne difficilius, quam ſal Carolinarum, fluunt, & paullo tardius quoque atque minori quantitate in aqua calida ac frigida ſolvuntur. Nam uncia una aquæ puræ calefactæ duntaxat unciam unam, & aquæ frigidæ quantitas æqualis drachmas quinque & ſcrupulos duos hujus ſalis recipit.

NOTANDA
CIRCA
NATVRAM, VIRES ET VSVM
MEDICVM.

I. EX ACIDO vitriolico & alkali fixo minerali hoc ſal enixum componitur, ac purum ſal mirabile Glauberianum nativum ſiſtit. Syrupus enim violarum, ut & acida fortiora & mitiora nullam eidem inducunt mutationem, & nullus quoque odor urinoſus, commixto ſale ammoniaco pulveriſato, adſurgit: Sin aquoſæ autem ejuſdem ſolutioni oleum tartari per deliquium inſtillatur, illa in ſpiſſum coagulum lactei coloris convertitur, & maſſa pariter, hepati ſulphuris ſimillima, naſcitur, quando hoc ſal cum ſufficienti pulveris carbonum & ſalis tartari quantitate in crucibulo colliquatur. Pars alcalina in hoc ſale paullo rudior magisque terrea eſt, quam in ſale mirabili Glauberiano factitio, acidum vero, ob parciſſimam tenerrimæ cujusdam ſubſtantiæ inflammabilis unionem, levius nonnihil ac volatilius, quam vulgare acidum vitrioli, deprehenditur. Prius non tantum ex prædicto ſolutionis coagulo, quod addito ſale tartari liquido naſcitur, ſed etiam ex ſedimento terreo,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0450-2 DFG

quod post solutionem hujus salis in aqua pura fontana remanet, ut & ex productione salis amari purgantis e magnesia Romana & spiritu vitrioli, satis innotescit; posterius autem per destillationem hujus salis cum vitriolo ad rubedinem calcinato manifestatur. In principio enim spiritus transit, qui cum spiritu salis nonnulla habet communia, deinde autem spiritus vitrioli portio expellitur. Citius hoc experimentum & minori labore absolvitur, quando salis & vitrioli rubri mixtura in crucibulo candente & aperto saltem calcinatur.

II. Quoad naturam & vires medicas valde quidem cum sale Anglicano Ebshamensi convenit, gravitate tamen, amaritie & virtute cathartica illud superat. Laudatur in omnibus morbis, sub similis naturæ salium descriptione recensitis, &, tanquam merum alterans atque resolvens, a drachma dimidia ad integram, tanquam purgans autem, apud adultos a tribus ad sex drachmas, in sufficienti aquæ quantitate prius solutum, propinatur. Externe, æque ac sal Carolinarum & Ebshamense, clysteribus, abstergendi ac stimulandi fine, ad aliquot drachmas miscetur.

SACHARVM LACTIS.

SACHARVM seu essentiale ac dulce sal lactis sequenti modo, a LVDOVICO TESTI *Regiensi*, medico quondam Veneto celeberrimo, in peculiari de hoc sacharo & arthritide tractatu, anno 1709. primum communicato, paratur: Lacti nimirum vaccino, mense Junio vel Julio collecto, ac modo vulgari cocto, tot ova recentia adduntur, ut abeat in coagulum, (*auf die Arth, wie hier zu Lande die Eyer-Käse gemachet werden*). Serum ab hoc coagulo

deinde ſeparatur, ac ſtatim coquitur, ne aceſcat, & leni hac coctione aliquantulum inſpiſſatur, illud tamen ſæpius per linteamina munda filtrando, quo omnis viſcoſitas hac ratione a ſero ſeparetur. Lenis coctio & evaporatio autem tamdiu continuanda eſt, donec cuticula in ſuperficie liquoris concreſcat; qua viſa, ab igne removetur, & in loco frigidiuſculo collocatur; ſic intra breve tempus cryſtalli ſalinæ, dulcis ac grati ſaporis, naſcuntur, quæ eximendæ, ac, leni præmiſſa exſiccatione, adſervandæ ſunt. In *Pharmacopoea Würtenbergica* præparatio hujus ſachari ita deſcribitur: Recipiantur lactis vaccini recentis libræ decem, reponantur per viginti quatuor horas, auferatur cremor & lac reſiduum lento igni exponatur, ut caſeoſum præcipitetur. Serum, per colatorium trajectum & per chartam bibulam filtratum, in vaſe figulino vitreato, lento igne, ad ſextæ partis remanentiam, evaporetur, atque ad cryſtalliſationem reponatur. Cryſtalli collectæ aqua frigida abluantur, &, in loco tepido inter chartas ſiccatæ, in vitro adſerventur.

SACHARVM hoc, ob indolem magis terream, tardius in aqua ſolvitur & minorem etiam dulcedinem, quam ſacharum vulgare, obtinet. LVDOVICVS TESTI ac plures Medici concreto huic virtutem demulcentem, edulcorantem, antiſpaſmodicam, atque anodynam tribuunt, & inſignes iſtud ac plane ſpecificas vires in arthritide, ſcorbuto & morbis hecticis edere perhibent: Verum enim vero, encomia hæc viribus

veris haudquaquam congruere, experientia, ratione ſuffulta, ſæpe pridem ſæpius docuit; unde illud ſacharo vulgari vix præferendum duco. Doſis ejus a drachma dimidia ad drachmam unam, quin drachmas duas adſcendit.

SACHARVM PENIDIVM.

SACHARVM, ad juſtam conſiſtentiam coctum, ſuper tabula marmorea, oleo amygdalarum dulcium imbuta, effunditur, & tamdiu ibi relinquitur, donec eatenus refrigeſcat, ut, terebinthinæ denſæ inſtar, manibus terſis, & amylo ſæpius aſperſis, ſuper unco ferreo iterato & operoſe tractari, ac filorum inſtar craſſorum aut funium duci, tandemque, poſtquam ſufficienter refrigeratum candorem contraxit, in bacillos oblongos, digitum circiter craſſos, contorqueri atque efformari poſſit.

SACHARVM hoc, ob intermixtas partes unguinoſo-oleoſas & mucilagineas farinaceas, longe majori, quam ſacharum ſimplex ac purum, virtute demulcente pollet, & majus ideo auxilium in eroſione partium, raucedine, & tuſſi acri ſalſa præſtat.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0453-9 DFG